

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΤΩΤΑΤΟΥ ΜΙΣΘΟΥ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ:
PANEL ΧΩΡΩΝ ΟΟΣΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ»
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΔΕΜΙΡΤΖΟΓΛΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ: 268
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΧΛΕΤΣΟΣ ΜΙΧΑΗΛ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018

Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να εξετάσει εάν ο κατώτατος μισθός επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη, η οποία αποτελείται από τρεις κυρίως συνιστώσες: ανάπτυξη, απασχόληση/ανεργία και φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος. Οι διάφορες έρευνες που έχουν γίνει υποδεικνύουν ποικίλα συμπεράσματα, θέτοντας έτσι τον κατώτατο μισθό ως ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα μέχρι και τη σημερινή εποχή. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της εργασίας αυτής, τα οποία προέκυψαν από ένα Panel 49 χωρών ΟΟΣΑ για τη χρονική περίοδο 1976-2016, δείχνουν στατιστικά σημαντική και θετική σχέση μεταξύ κατώτατου μισθού και ανάπτυξης, αλλά και απασχόλησης. Ενώ, στατιστικά σημαντικά, αλλά αρνητικά επηρεάζει ο κατώτατος μισθός τη φτώχεια, υποδηλώνοντας έτσι ότι ίσως να ευνοεί κάποιας μορφής αναδιανομή εισοδήματος. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν κάποιες επιφυλάξεις για την εγγύτητα των αποτελεσμάτων και είναι πιθανή μία περαιτέρω έρευνα στο μέλλον.

Λέξεις κλειδιά: κατώτατος μισθός, κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη, ανάπτυξη, μεγέθυνση, απασχόληση, εργασία, ανεργία, αγορά εργασίας, φτώχεια, αναδιανομή εισοδήματος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	3
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
2. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΑΤΩΤΑΤΟ ΜΙΣΘΟ	5
2.1 Οριοθέτηση και τρόπος μέτρησης της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης	5
2.2 Ο κατώτατος μισθός στις χώρες ΟΟΣΑ	10
2.3 Τυπολογία κατώτατου μισθού	14
2.4 Στατιστικά στοιχεία για τον κατώτατο μισθό	18
3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΤΩΤΑΤΟΥ ΜΙΣΘΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	20
3.1 Οικονομική θεωρία και κατώτατος μισθός.....	21
3.2 Βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην οικονομική μεγέθυνση	30
3.3 Βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην απασχόληση/ανεργία.....	33
3.4 Βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στη φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος.....	36
3.5 Συμπέρασμα.....	41
4. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	42
4.1 Μεθοδολογία.....	42
4.2 Ανάπτυξη οικονομετρικού υποδείγματος.....	46
4.3 Παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων	50
4.4 Σύγκριση των αποτελεσμάτων με τη διεθνή βιβλιογραφία	56
5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	58
ΑΝΑΦΟΡΕΣ	59
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	65

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο κατώτατος μισθός θεσπίστηκε για πρώτη φορά στη Ν. Ζηλανδία το 1894 σε δικαστικό επίπεδο και στις ΗΠΑ το 1932 σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Αποτέλεσε ένα φλέγον ζήτημα μεταξύ των οικονομολόγων και συνοδεύτηκε από έντονη θεωρητική και πολιτική διαμάχη για τη σχέση του με την ανάπτυξη, τη φτώχεια και την ανεργία. Μέχρι και σήμερα, συνεχίζει να χαρακτηρίζεται ως ένα αμφιλεγόμενο θέμα, διότι παρόλο που έχει κερδίσει την υποστήριξη και αποδοχή από ένα ευρύ φάσμα ηγετών, οικονομολόγων και φορέων συνεχίζει να έχει πολέμιους.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να προσδιορίσει την επίδραση που έχει τελικά ο κατώτατος μισθός στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη (απασχόληση/ανεργία, ανάπτυξη, φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος), τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε εμπειρικό πλαίσιο. Το κύριο ερώτημα που τίθεται είναι πως ο κατώτατος μισθός επηρεάζει την ανάπτυξη, την ανεργία/απασχόληση και τη φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος. Για την επίλυση του χρόνιου αυτού ζητήματος, στα πλαίσια της εμπειρικής έρευνας, χρησιμοποιήθηκε ένα Panel 49 χωρών ΟΟΣΑ για τη χρονική περίοδο 1976-2016, βασιζόμενο σε fixed effects και random effects μεθοδολογίες.

Πιο συγκεκριμένα, η εργασία αποτελείται από τα παρακάτω κεφάλαια. Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην οριοθέτηση και τον τρόπο μέτρησης της κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξης, όπως επίσης στον ορισμό, την τυπολογία και στα στατιστικά στοιχεία του κατώτατου μισθού στις χώρες ΟΟΣΑ. Στο τρίτο κεφάλαιο προσδιορίζονται οι επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην ανάπτυξη, απασχόληση/ανεργία και φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος, ξεχωριστά, στα πλαίσια της διεθνούς βιβλιογραφίας. Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την οικονομετρική ανάλυση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων, καθώς επίσης και τη σύγκριση αυτών με τη διεθνή βιβλιογραφία. Ενώ, τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο κλείνει με κάποια βασικά συμπεράσματα και προσδοκίες για μελλοντικές έρευνες.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΑΤΩΤΑΤΟ ΜΙΣΘΟ

2.1 Οριοθέτηση και τρόπος μέτρησης της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης

Όπως μπορεί κάποιος να διακρίνει ο όρος κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη αποτελείται από δύο συνιστώσες: την κοινωνική ανάπτυξη και την οικονομική ανάπτυξη.

Οικονομική ανάπτυξη

Προτού οριστεί η οικονομική ανάπτυξη, είναι σημαντικό να τονιστεί η διαφορά μεταξύ economic growth (ανάπτυξη) και economic development (ανάπτυξη). Σύμφωνα με το άρθρο του Shearer (1961) ο όρος economic growth έχει αντικειμενικό περιεχόμενο. Σχετίζεται με φαινόμενα που μπορούν να προσδιοριστούν και να ταυτιστούν σε όρους δυναμικά μετρήσιμων κριτηρίων. Αντίθετα, ο όρος economic development έχει υποκειμενικό περιεχόμενο. Υπονοεί την εκτίμηση της οικονομικής απόδοσης βάσει κριτηρίων που αντικατοπτρίζουν προσωπικές και κοινωνικές αξίες. Ωστόσο, αρχικά τουλάχιστον, οι οικονομολόγοι προσεγγίζουν το πρόβλημα της economic development μέσω της θεωρίας για economic growth.

Ο ορισμός της Amadeo (2017) για την οικονομική ανάπτυξη είναι «πόσο παραπάνω παράγει η οικονομία σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Ακόμη, η σύγκριση αυτή πρέπει να εξαλείφει τις επιπτώσεις του πληθωρισμού». Εάν η οικονομία παράγει παραπάνω, τότε οι επιχειρήσεις είναι πιο επικερδείς και οι τιμές των μετοχών αυξάνονται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να επενδύουν περισσότερο κεφάλαιο και να προσλαμβάνουν εργαζομένους. Με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας το εισόδημα αυξάνεται. Τα επιπλέον χρήματα δίνουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές να αγοράσουν παραπάνω προϊόντα και υπηρεσίες. Οι αγορές αυτές οδηγούν σε μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη. Για το λόγο αυτό όλες οι χώρες επιθυμούν θετική οικονομική ανάπτυξη.

Στο άρθρο του ο Shearer (1961) αναφέρεται στα βασικά κριτήρια της ανάπτυξης υπογραμμίζοντας κυρίως δύο: την ευημερία και την παραγωγικότητα. Το κριτήριο της ευημερίας υποστηρίζεται κυρίως από τον Kuznets (1995) (σύμφωνα με το ίδιο άρθρο), ο οποίος τονίζει την «ποσοτική έννοια της ανάπτυξης». Τα άτομα με την ικανοποίηση των επιθυμιών και των αναγκών τους αυξάνουν την ευημερία τους, αυξάνοντας έτσι το κατά

κεφαλήν εισόδημα και οδηγώντας την οικονομία σε ανάπτυξη. Επειδή, όμως, προκύπτει το ερώτημα, εάν το υψηλότερο επίπεδο ευημερίας οφείλεται στο μεγαλύτερο κατά κεφαλήν εισόδημα με δεδομένο πληθυσμό ή στην αύξηση του πληθυσμού με δεδομένο κατά κεφαλήν εισόδημα, ο Kuznets συμπεριλαμβάνει και τα δύο αυτά μέτρα στην έννοια που αποδίδει στην οικονομική ανάπτυξη.

Από την άλλη πλευρά, ο Shearer (1961) έδωσε έμφαση στον Clark (1947) που θεώρησε το μέτρο της παραγωγικότητας ως κριτήριο της οικονομικής ανάπτυξης. Ο Clark (1947) πρότεινε ότι «το κύριο μέτρο της οικονομικής ανάπτυξης πρέπει να είναι το πραγματικό εισόδημα που αποκτάται ανά ώρα εργασίας. Ωστόσο, αυτό που προκύπτει είναι ότι στην πραγματικότητα ο ορισμός της παραγωγικότητας προέρχεται από τον ορισμό της ευημερίας. Εξάλλου και ο ίδιος (Clark (1947)) δεν αρνείται μία τέτοια σύνδεση.

Όσον αφορά τον τρόπο μέτρησης της οικονομικής ανάπτυξης, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αποτελεί για τους περισσότερους οικονομολόγους το καλύτερο μέτρο. Αυτό συμβαίνει διότι, σύμφωνα με την Amadeo (2017), το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) λαμβάνει υπόψην το σύνολο της παραγωγής της χώρας. Συμπεριλαμβάνει όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγουν προς πώληση οι επιχειρήσεις. Δεν έχει σημασία αν πωλούνται στο εξωτερικό ή στο εσωτερικό. Επιπρόσθετα, το ΑΕΠ μετρά την τελική παραγωγή, ενώ συγκαταλέγει και τις εξαγωγές. Όσον αφορά τις εισαγωγές, αφαιρούνται από την οικονομική ανάπτυξη. Επιπλέον, είναι ευρέως γνωστό ότι το ΑΕΠ δεν περιλαμβάνει τις μη μισθωτές υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα τη φροντίδα των παιδιών. Οι περισσότερες χώρες μετράνε την οικονομική ανάπτυξη κάθε τρίμηνο και χρησιμοποιούν το πραγματικό ΑΕΠ έτσι ώστε να αντισταθμίσουν τις επιδράσεις του πληθωρισμού.

Σύμφωνη είναι και η άποψη της καθηγήτριας Dugger η οποία υποστηρίζει πως η οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας συνήθως υποδεικνύεται από μία αύξηση του ΑΕΠ της χώρας αυτής. Παράλληλα υιοθετεί το ΑΕΠ ως ένα οικονομικό μοντέλο που αντανακλά την αξία παραγωγής της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, το ΑΕΠ μίας χώρας είναι η χρηματική αξία των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε αυτήν την χώρα για μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Τέλος, η άποψη του Shearer (1961) για τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης έρχεται σε αντίθεση με τις παραπάνω απόψεις σχετικά με τη χρήση του ΑΕΠ ως έναν καλό δείκτη μέτρησης. Υποστηρίζει πως ενώ τα μεθοδολογικά ζητήματα επιλύονται, το βασικό εμπειρικό πρόβλημα δεν έχει επίλυση. Δεδομένης της πολυδιάστατης φύσης των «ορίων» της οικονομίας, δεν είναι εφικτή μία απλή και αναμφισβήτητη ποσοτικοποίηση της

οικονομικής ανάπτυξης. Οι δυσκολίες που προκύπτουν δεν οφείλονται σε αντιφατικές εκτιμήσεις, αλλά στα στατιστικά προβλήματα που είναι εγγενή στην εκπροσώπηση ενός τόσο περίπλοκου φαινομένου. Επομένως, εκτιμά ότι οι έρευνες του τομέα αυτού βασίζονται, μη έχοντας άλλες επιλογές, σε ακατάλληλους δείκτες.

Κλείνοντας το κομμάτι της οικονομικής ανάπτυξης, κάποια από τα κύρια οφέλη της είναι: 1) υψηλότερα εισοδήματα για επιχειρήσεις και εργαζόμενους, 2) αυξημένα φορολογικά έσοδα για την κυβέρνηση, που μπορεί να ξοδέψει σε δημόσιες δαπάνες (π.χ. εκπαίδευση, συντάξεις, υγεία) και 3) βοηθά στη μείωση της ανεργίας. Αντίθετα, η οικονομική ανάπτυξη είναι πιθανό να έχει κάποια κόστη. Τα κυριότερα είναι: 1) πληθωρισμός (αν η ανάπτυξη γίνει με πολύ γρήγορο ρυθμό), 2) έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών (εάν δεν είναι ισορροπημένη η ανάπτυξη) και 3) περιβαλλοντικά κόστη, διότι η οικονομική ανάπτυξη οδηγεί σε υψηλότερη κατανάλωση των πόρων και ρύπανση.

Κοινωνική ανάπτυξη

Αρχικά, η κοινωνική ανάπτυξη αποτελείται από δύο λέξεις: κοινωνική και ανάπτυξη. Και οι δύο αυτές λέξεις μας δίνουν πληροφορίες για τον τρόπο που ορίζεται. Ο πρώτος όρος (κοινωνική), χρησιμοποιείται από κοινωνιολόγους και άλλους κοινωνικούς επιστήμονες για να αναφερθούν στις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις και τα πολύπλοκα φαινόμενα που προκύπτουν από αυτές τις αλληλεπιδράσεις, όπως ένας μεγάλος αριθμός ομάδων και συνδέσμων συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας, των γειτονικών σχέσεων, των επίσημων οργανισμών, των κοινοτήτων και ακόμη και των κοινωνιών. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις δημιουργούν επίσης κοινωνικά δίκτυα, αξίες, πολιτισμούς και θεσμούς. Επιπλέον, ο όρος αυτός έχει και μία έννοια ευημερίας, καθώς υπογραμμίζει την ευημερία των ατόμων και τις συλλογικές προσπάθειες για τη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών. Και οι δύο έννοιες του όρου έχουν επηρεάσει τον τρόπο που χρησιμοποιείται η έννοια της κοινωνικής ανάπτυξης. Midgley (2013)

Η δεύτερη λέξη (ανάπτυξη), έχει μία δυναμική έννοια και αναφέρεται στη διαδικασία της αλλαγής, μεγέθυνσης, προόδου και εξέλιξης. Παρόλο που αρχικά χρησιμοποιήθηκε για να υποδηλώσει τη διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής, ο όρος ανάπτυξης συνδέεται πρωτίστως με τον οικονομικό εκσυγχρονισμό στις αναπτυσσόμενες χώρες μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου αρχικά ορίστηκε ότι αφορά την ανάπτυξη και την εκβιομηχάνιση. Αυτός ο ορισμός έχει πλέον διευρυνθεί ώστε να περιλαμβάνει μία πολύπλευρη διαδικασία που περιέχει κοινωνική, πολιτιστική, φυλετική, πολιτική, περιβαλλοντική και οικονομική διάσταση. Midgley (2013)

Αν και, η κοινωνική ανάπτυξη ή η ανθρώπινη ανάπτυξη, όπως την ονομάζουν ορισμένοι, είναι σε τακτική χρήση για πάνω από μισό αιώνα, οι ορισμοί των επιστημόνων ποικίλουν και ορισμένες φορές μπορεί να είναι ελλιπείς.

Σύμφωνα με την India Human Development Report (1999) «η ανθρώπινη ανάπτυξη είναι μία διαδικασία διεύρυνσης των επιλογών των ανθρώπων...Οι πιο κρίσιμες επιλογές που πρέπει να έχουν οι άνθρωποι περιλαμβάνουν μία μακρά και υγιή ζωή, πρόσβαση στη γνώση και το εισόδημα, περιουσιακά στοιχεία και απασχόληση για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης...(Αλλά) η ανθρώπινη ανάπτυξη υπονοεί περισσότερα από την δημιουργία ανθρώπινων δυνατοτήτων, όπως η βελτίωση της υγείας ή η γνώση. Υπονοεί επίσης τη χρήση αυτών των δυνατοτήτων».

Η Research Agenda του UNRISD (United Nations Research Institute for Social Development) για το 2010 έως το 2014 υιοθετεί έναν ευρύ ορισμό της κοινωνικής ανάπτυξης που ασχολείται με τις διαδικασίες αλλαγής, οι οποίες οδηγούν σε βελτιώσεις στην ευημερία του ατόμου, τις κοινωνικές σχέσεις και τους κοινωνικούς θεσμούς και που είναι δίκαιες, βιώσιμες και συμβατές με τις αρχές της δημοκρατικής κυβέρνησης και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με τον Midgley (2013) παρά τους διάφορους ορισμούς, υπάρχουν κάποιες βασικές πτυχές που αφορούν την έννοια της κοινωνικής ανάπτυξης και το θεωρεί χρήσιμο να επισημανθούν. Οι βασικές αυτές πτυχές περιληπτικά είναι:

- Η έννοια της κοινωνικής ανάπτυξης επικαλείται την έννοια της διαδικασίας
- Η διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής στην κοινωνική ανάπτυξη έχει προοδευτικό χαρακτήρα
- Η διαδικασία κοινωνικής ανάπτυξης αποτελεί μέρος μίας ευρύτερης, πολύπλευρης διαδικασίας που περιλαμβάνει ολοκληρωμένες και εναρμονισμένες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, φυλετικές και άλλες διαστάσεις.
- Η διαδικασία κοινωνικής ανάπτυξης είναι παραγωγική, διότι οι πρακτικές παρεμβάσεις λειτουργούν ως επενδύσεις που συμβάλλουν θετικά στην οικονομική ανάπτυξη.
- Η κοινωνική ανάπτυξη έχει οικουμενικό σκοπό, με την έννοια ότι καλύπτει τον πληθυσμό στο σύνολό του και όχι τις φτωχές, ευάλωτες και υποσιτιζόμενες ομάδες.
- Η κοινωνική ανάπτυξη είναι αφοσιωμένη στο στόχο της προώθησης της κοινωνικής ευημερίας των ανθρώπων.

Για τον τρόπο μέτρησης της κοινωνικής ανάπτυξης είναι απαραίτητη η δημιουργία και η χρήση κάποιων δεικτών μέτρησης, οι οποίοι θα πρέπει να καλύπτουν κάποιους βασικούς (πολιτικούς) σκοπούς, σύμφωνα με την Social Development Report από το Taminladu για το 2000. Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνική ανάπτυξη πρέπει να είναι ορατή ως:

- κοινωνικο-οικονομικό πολιτιστικό δικαίωμα
- ρίζα της δημοκρατίας και μιας διαδικασίας συμμετοχικής αποκέντρωσης
- διαδικασία εξάλειψης των ανισοτήτων και διασφάλισης της κοινωνικής δικαιοσύνης
- μηχανισμός ενδυνάμωσης των περιθωριοποιημένων ομάδων ενός κράτους: παιδιά, γυναίκες, εργασία

Το International Institute of Social Studies διαχωρίζει τους δείκτες κοινωνικής ανάπτυξης σε 5 κύριες κατηγορίες με βάση τις υπάρχουσες βάσεις δεδομένων. Οι κατηγορίες αυτές είναι:

- 1) πολιτικός ακτιβισμός: αναφέρεται στα κοινωνικά πρότυπα, τις οργανώσεις και τις πρακτικές που διευκολύνουν τη μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στις δημόσιες πολιτικές και αποφάσεις
- 2) σύλλογοι: χρησιμοποιούν δεδομένα σχετικά με το επίπεδο συμμετοχής σε ομάδες τοπικής κοινότητας, το χρόνο που αφιερώνεται για την κοινωνικοποίηση σε εθελοντικές ενώσεις και τη συμμετοχή σε αναπτυξιακές οργανώσεις, για να προσδιορίσουν το βαθμό στον οποίο οι άνθρωποι ανήκουν σε κοινωνικά δίκτυα και ενδεχομένως υποστηρίζονται από κοινοτικούς δεσμούς
- 3) συνοχή μεταξύ των ομάδων: αναφέρεται στις σχέσεις συνεργασίας και σεβασμού μεταξύ των ομάδων σε μία κοινωνία. Όπου η συνεργασία αυτή καταρρέει υπάρχει το ενδεχόμενο συγκρούσεων, ταραχών και πράξεων τρόμου
- 4) διαπροσωπική ασφάλεια και εμπιστοσύνη: μετρά το επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ των ατόμων που δε γνωρίζονται προσωπικά, ειδικά όσον αφορά την πιθανότητα εγκληματικής βίας και άλλων μορφών παραβίασης της εμπιστοσύνης, και τα συνδυάζει με τα μέτρα ποσοστών βίας.
- 5) ισότητα των φύλων: εκτιμά την έκταση των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών, είτε είναι στην αγορά εργασίας, στην εκπαίδευση, στην υγειονομική περίθαλψη ή στο σπίτι.

Ωστόσο, η Taminladu Social Development Report για το 2000, ανέφερε πως το United Nation Development Program (UNDP) ανέπτυξε κυρίως 3 δείκτες για την κοινωνική ανάπτυξη.

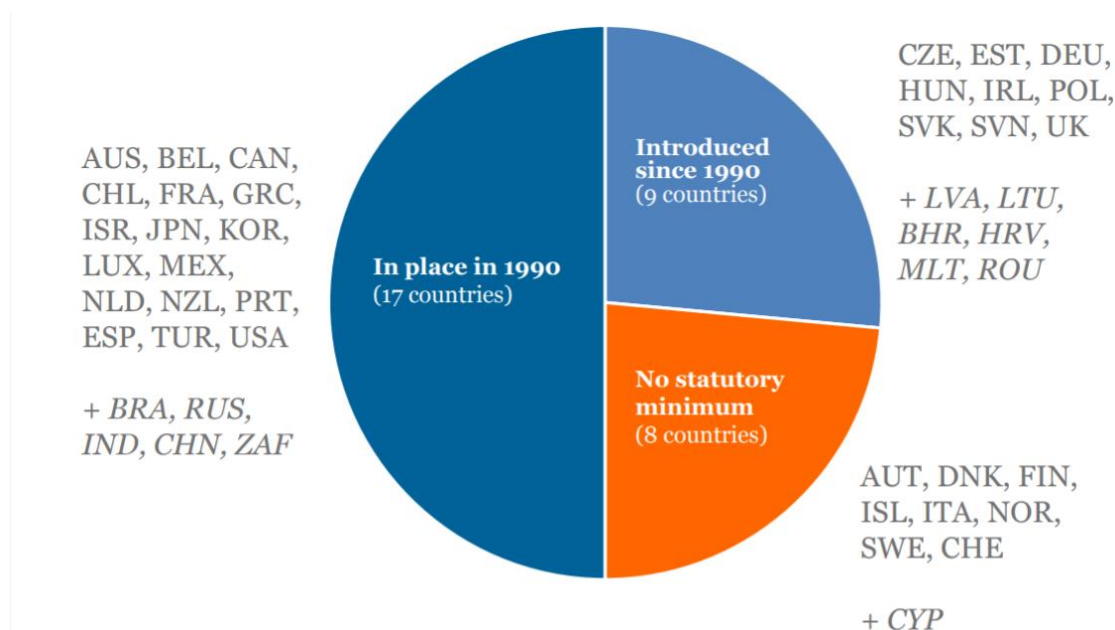
- 1) Ο Human Development Index (HDI) είναι σε όρους των δυνατοτήτων των τριών βασικών διαστάσεων της ανθρώπινης ανάπτυξης: διάρκεια ζωής, γνώση (αλφαριθμητικός ενθλίκων και συνδυασμός πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) και αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο (πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα)
- 2) Ο Human Poverty Index (HPI) προορίζεται για τα πιο στερημένα τμήματα της κοινότητας και βασίζεται σε στέρηση των βασικών στοιχείων της αξιοπρεπούς ανθρώπινης ζωής: βασική επιβίωση (θάνατος πριν την ηλικία των 40 ετών, παιδική και μητρική θνησιμότητα), επίπεδα εκπαίδευσης (% των αναλφάβητων ενθλίκων), συνολικές οικονομικές προβλέψεις (% των ατόμων που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και ασφαλές νερό) και βιωσιμότητα (% λιπόβαρων παιδιών κάτω των 5 ετών)
- 3) Ο Gender-Related Development Index (GDI) , ο οποίος μετρά τις παραπάνω μεταβλητές σε όρους ανισοτήτων μεταξύ γυναικών και αντρών.

2.2 Ο κατώτατος μισθός στις χώρες ΟΟΣΑ

Ο κατώτατος μισθός είναι η χαμηλότερη ωριαία, ημερήσια ή μηνιαία αμοιβή που οι εργοδότες μπορούν νόμιμα να καταβάλλουν στους εργαζομένους. Karamanis και Naxakis (2014). Ο κατώτατος μισθός είναι ένα θέμα που μέχρι σήμερα συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο σημαντικής θεωρητικής και πολιτικής αντιπαράθεσης. Οι υποστηρικτές προωθούν σθεναρά τον κατώτατο μισθό ως μέσο βελτίωσης των εισοδημάτων των χαμηλόμισθων εργαζομένων και των οικογενειών τους. Οι επικριτές παρουσιάζουν τον κατώτατο μισθό ως εργαλείο που στρέφεται εναντίον των ανθρώπων που υποτίθεται ότι θα βοηθούσε αυξάνοντας το μισθό τους και τελικά μειώνει παρά ενισχύει την ευημερία των εργαζομένων. Όπως ισχυρίζονται οι ίδιοι αυτό συμβαίνει διότι, ο κατώτατος μισθός στην πραγματικότητα αυξάνει τη φτώχεια και την ανεργία και είναι επιζήμιος για τις επιχειρήσεις.

Συνοπτικά, οι επικριτές υποστηρίζουν ότι δημιουργεί αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση, ενώ οι υποστηρικτές ότι συμβάλλει θετικά στη μείωση της φτώχειας. Rutkowski (2003). Για το λόγο αυτό κάποιες χώρες έχουν αποφασίσει να υιοθετήσουν

ένα κατώτατο μισθό, ενώ κάποιες άλλες λειτουργούν χωρίς κάποια νομοθεσία περί κατώτατου μισθού.

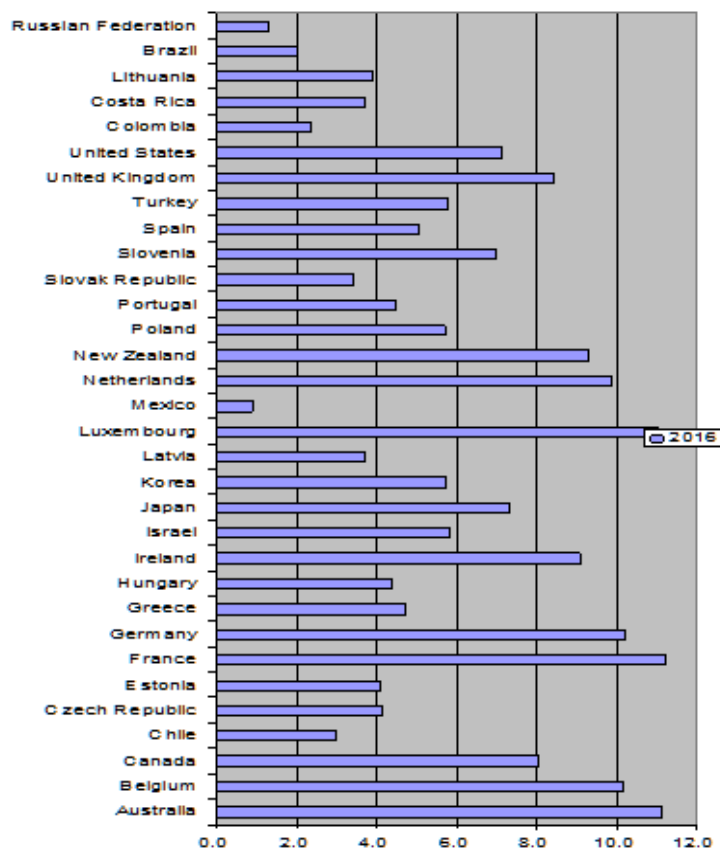
Γράφημα 1

Πηγή: Garnero, OECD

Όπως διακρίνεται από το παραπάνω γράφημα (Γράφημα 1), 17 χώρες ΟΟΣΑ, όπως η Γαλλία, η Τουρκία, η Ισπανία, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, αλλά και η Ελλάδα είχαν ήδη θεσπίσει νόμο για τον κατώτατο μισθό το 1990. Από το 1990 και έπειτα, κατώτατο μισθό εφάρμοσαν 9 επιπλέον χώρες, ανάμεσά τους η Ιρλανδία, η Εσθονία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ενώ, νομοθεσία περί κατώτατου μισθού δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή από 8 χώρες ΟΟΣΑ, συμπεριλαμβανομένης και της Ιταλίας, Ισλανδίας και Σουηδίας.

Επιπρόσθετα, ένα ακόμη αξιοσημείωτο θέμα είναι το ύψος των κατώτατων μισθών. Σε κάθε χώρα το επίπεδο του κατώτατου μισθού διαφέρει σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες. Όπως είναι εμφανές από το γράφημα παρακάτω (Γράφημα 2), η κάθε χώρα ΟΟΣΑ έχει διαφορετικό ύψος κατώτατου μισθού. Για το 2016, οι τιμές κυμαίνονται από 0,9 \$/h στο Μεξικό έως 11,21 \$/h στη Γαλλία. Στις χώρες με υψηλό κατώτατο μισθό ανήκουν και η Αυστραλία με 11,12 \$/h και το Λουξεμβούργο με 11 \$/h. Αντίθετα, στις τελευταίες θέσεις με το Μεξικό βρίσκονται χώρες όπως, η Ρωσική Ομοσπονδία με κατώτατο μισθό

1,31 \$/h και η Βραζιλία με 2,0 \$/h. Η χώρα μας, για το χρονικό έτος 2016 έχει κατώτατο μισθό 4,72 \$/h που είναι σε σχετικά χαμηλό επίπεδο με βάση το μέσο όρο όλων των χωρών ΟΟΣΑ που είναι 6,1 \$/h. Επιπλέον, στο άρθρο του ο Schulten (2014), που αναφέρθηκε στις Ευρωπαϊκές χώρες, υποστήριξε πως οι κατώτατοι μισθοί στην Ευρώπη βρίσκονται κάτω από το λεγόμενο «low-wage threshold» (χαμηλό όριο μισθών). Μάλιστα, σε πολλές χώρες της ΕΕ οι κατώτατοι μισθοί δεν υπερβαίνουν το επίπεδο των «poverty wages».

Γράφημα 2

Πηγή: OECD, 2016

Πέρα όμως από τη διαφοροποίηση του κατώτατου μισθού ανάλογα με τη χώρα, είναι πολύ πιθανό να υπάρχει διαφορετικό επίπεδο κατώτατου μισθού και στην ίδια χώρα, ειδικά όσον αφορά την κατηγορία των νέων. Kampelmann et al (2013) και Schulten (2014). Τα στοιχεία του παρακάτω Πίνακα 1 του OECD (2014) δείχνουν πιο αναλυτικά

για κάθε χώρα που διαφοροποιείται ο κατώτατος μισθός. Για παράδειγμα, στην Τουρκία ο κατώτατος μισθός για τους εργαζομένους κάτω των 16 ετών είναι το 85,6 % του κατώτατου μισθού των ενηλίκων. Στην Ιρλανδία, ο κατώτατος μισθός για τα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών είναι το 70 % του κατώτατου μισθού των ενηλίκων. Όπως είναι εμφανές από τον πίνακα, η κυριότερη διάκριση αφορά τους νέους, οι οποίοι λαμβάνουν συχνότερα χαμηλότερα επίπεδα κατώτατου μισθού σε σχέση με τους ενήλικες.

[Investing in Youth: Brazil - © OECD 2014](#)

Minimum wages (MW) for adults and youth in OECD countries, 2011
Version 1 - Last updated: 12-Feb-2014

Table 3.1. Minimum wages (MW) for adults and youth in OECD countries, 2011

Country	Adult MW	Adult MW/ Median wage	MW at 17/ Adult MW (%)	Notes
Australia	Yes	54	-	
Austria	-	-	-	
Belgium	Yes	50	73	Youth sub-minima were fixed in 1991 as percentages of the MW for workers aged 21 and over: 94% for 20-year-olds; 88% for 19-year-olds; 82% for 18-year-olds; 76% for 17-year-olds; and 70% for 16-year-olds and younger workers.
Canada	Yes	45	-	
Chile	Yes	..	75	
Czech Republic	Yes	35	80	Reduced MW for workers under the age of 19 (80%) and for workers aged 19-21 with less than six months job tenure (90%).
Denmark	No	-	-	
Estonia	Yes	39	-	
Finland	No	-	-	
France	Yes	60	90	For younger workers with less than six months work experience in their activity of employment, the MW is reduced by 10% for workers aged 17 and by 20% for workers younger than 17.
Germany	No	-	-	
Greece	Yes	51	87	MW for blue-collar workers less than 25 years of age (introduced 14 February 2012).
Hungary	Yes	50	-	
Iceland	No	-	-	
Ireland	Yes	48	70	MW for workers aged under 18 (70% of adult minimum).
Israel	Yes	..	-	
Italy	No	-	-	
Japan	Yes	38	-	
Korea	Yes	41	-	Youth MW has been replaced by a MW based on experience.
Luxembourg	Yes	42	80	Single workers aged 17. Workers aged 15 and 16 are entitled to 75% of the adult MW.
Mexico	Yes	18.4 ^a	-	Mean wage instead of median wage.
Netherlands	Yes	47	40	Youth are entitled to a reduced MW, varying from 30% for 15-year-olds to 85% for 22-year-olds.
New Zealand	Yes	59	60	As of 1 April 2008, only paid to "new entrants" aged 16-17, i.e. with less than three months of job tenure, otherwise adult rate applies.
Norway	No	-	-	
Poland	Yes	45	-	
Portugal	Yes	57	75	Non-agricultural workers aged under 18.
Slovak Republic	Yes	46	75	Reduced MW for workers aged 16 and 17 (75%) and for those under the age of 16 (50%).
Slovenia	Yes	58	-	
Spain	Yes	44	-	
Sweden	No	-	-	
Switzerland	No	-	-	
Turkey	Yes	71	-	For under 16-year-olds, the MW is 85.6% of the adult MW.
United Kingdom	Yes	53	60	MW for workers aged 16 and 17. For workers aged 18-20, the MW is 81.5% of the adult MW. Median wage calculated from LFS.
United States	Yes	38	-	
OECD	25/34	51	72	

-: Not applicable; ..: Not available.

a) Calculated as a proportion of the average, not the median, wage.

Source: OECD Database on Minimum Wages, www.oecd.org/els/emp/lfs-minimumwagesandgrossearningsoffulltimeemployees.htm.

Πίνακας 1

Πηγή: OECD (2014), "Minimum wages (MW) for adults and youth in OECD countries, 2011"

2.3 Τυπολογία κατώτατου μισθού

Σχεδόν σε όλες τις χώρες ο κατώτατος μισθός αποτελεί ένα εργαλείο για τη ρύθμιση της αγοράς εργασίας. Για την ακρίβεια, τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη θέσπιση του κατώτατου μισθού και ο σκοπός για τον οποίο ορίζεται ο κατώτατος μισθός έχουν ως αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση των εθνικών κατώτατων μισθών.

Μία βασική διάκριση είναι μεταξύ εθνικού και τομεακού (ή κλαδικού) καθεστώτος του κατώτατου μισθού. Τα εθνικά καθεστάτα χαρακτηρίζονται από τον καθορισμό ενός γενικού μισθού, σε εθνικό επίπεδο. Αντίθετα, τα τομεακά καθεστάτα δεν έχουν γενικό μισθό, αλλά καθορίζουν κατώτατο μισθό για συγκεκριμένους κλάδους ή επαγγέλματα. Κατά κανόνα, οι κατώτατοι μισθοί σε χώρες με εθνικά καθεστάτα ισχύουν για όλους τους εργαζομένους. Σύμφωνα με τον Schulten (2014), η μόνη σημαντική ομάδα στην οποία εφαρμόζονται ειδικοί κανόνες σε ορισμένες χώρες είναι οι νέοι, οι οποίοι υπόκεινται σε χαμηλότερα ποσοστά κατώτατου μισθού (ενότητα 2.2).

Τα καθεστάτα του κατώτατου μισθού διαφέρουν επίσης ως προς το κυρίαρχο ρυθμιστικό μέσο που χρησιμοποιείται για τον καθορισμό του κατώτατου μισθού ή των κατώτατων μισθών. Βασικά, οι κατώτατοι μισθοί μπορούν να καθοριστούν είτε με νόμο, είτε με συλλογική σύμβαση ή στο πλαίσιο τριμερών συμφωνιών μεταξύ εργοδοτών, συνδικαλιστικών οργανώσεων και πολιτείας. Schulten (2014) και Garnero¹.

Στον παρακάτω Πίνακα 2² μπορούμε να δούμε εύκολα ποιες χώρες χρησιμοποιούν εθνικό και τομεακό κατώτατο μισθό, καθώς επίσης και τον τρόπο που καθορίζεται σε κάθε χώρα. Στις περισσότερες χώρες με εθνικά καθεστάτα κατώτατου μισθού, ο νόμος αποτελεί το κύριο ρυθμιστικό μέσο.

¹ Διαδικτυακή πηγή για την έρευνα του Garnero: http://ibs.org.pl/app/uploads/2016/05/Garnero_MW-Policy-Overview_May-242016.pdf

² Ο Πίνακας 2 προέρχεται από το άρθρο του Schulten (2014)

Universal and Sectoral Minimum Wage Regimes in the EU

Regulatory Instrument/ Scope	Law	Collective Agreement or Tripartite Agreement
Universal Regimes (Uniform national minimum wage such as a general wage floor)	<p>Western Europe France, Luxembourg, Netherlands, Ireland, United Kingdom</p> <p>Southern Europe Greece (from 2012), Malta, Portugal, Spain</p> <p>Eastern Europe Croatia (from 2008), Lithuania, Latvia, Romania (from 2011), Slovenia, Czech Republic, Hungary (from 2011)</p>	<p>Western Europe Belgium, Germany (from 2015)</p> <p>Southern Europe Greece (up to 2012)</p> <p>Eastern Europe Bulgaria , Estonia , Poland , Slovakia , Croatia (up to 2008), Romania (up to 2011), Hungary (up to 2011)</p>
Sectoral Regime (No general wage floor, but minimum wages for certain branches or occupational groups)	Cyprus	<p>Northern Europe Denmark, Finland, Sweden</p> <p>Western Europe Germany (up to 2015), Austria</p> <p>Southern Europe Italy</p>

* If a tripartite agreement is not reached the decision is taken by the legislator. Source: WSI.

Πίνακας 2

Πηγή: Schulten (2014)

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, σε ορισμένες χώρες οι κατώτατοι μισθοί αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε εθνικό επίπεδο στο πλαίσιο των τριμερών οργάνων. Εάν επιτευχθεί τριμερής συμφωνία με τον τρόπο αυτό, τότε ο κατώτατος μισθός που προκύπτει από τις διαπραγματεύσεις αποκτά νόμιμο καθεστώς. Εάν, όμως, οι διαπραγματεύσεις καταρρεύσουν, το κράτος ορίζει μονομερώς τον κατώτατο μισθό από το νόμο.

Επιπλέον, στις χώρες με τομεακά καθεστώτα κατώτατου μισθού, όπου υπάρχουν κατώτατοι μισθοί για ορισμένες επαγγελματικές ομάδες, οι κατώτατοι μισθοί καθορίζονται αποκλειστικά από συλλογικές συμβάσεις (με εξαίρεση την περίπτωση της Κύπρου, όπου ο κατώτατος μισθός εκεί ορίζεται από το νόμο). Επομένως, το πεδίο εφαρμογής των τομεακών καθεστώτων εξαρτάται άμεσα από την δύναμη και την κάλυψη του συστήματος συλλογικής διαπραγμάτευσης στην εκάστοτε χώρα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 3³ υπάρχει ο διαχωρισμός στον εθνικό και τομεακό κατώτατο μισθό, όπως επίσης και η κατηγοριοποίηση ανάλογα με το βαθμό κάλυψης των διαπραγματεύσεων. Παρατηρούμε ότι το τετράγωνο πάνω δεξιά είναι κενό

³ Ο Πίνακας 3 προέρχεται από τα άρθρα των Garnero et al (2014) και Kampelmann et al (2013).

που σημαίνει ότι όλες οι χώρες έχουν ένα επίπεδο προστασίας ενάντια στο χαμηλό μισθό. Επιπρόσθετα, για τις περισσότερες χώρες ισχύει ότι, όταν υπάρχει εθνικός κατώτατος μισθός η προστασία είναι χαμηλή, επειδή προστατεύει αυτός τους εργαζομένους (π.χ. Λετονία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, κ.α.), ενώ όταν έχουμε απουσία του εθνικού κατώτατου μισθού είναι απαραίτητο ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας για τους χαμηλόμισθους (π.χ. Αυστρία, Φινλανδία).

Στην περίπτωση του Βελγίου και της Γαλλίας που υπάρχει εθνικός κατώτατος μισθός και υψηλή προστασία, οι εργαζόμενοι προστατεύονται διπλά.

Table 2 Overview of countries according to their minimum wage systems

	Low bargaining coverage	Medium coverage	High coverage
Sectoral/occupational MW	-	Cyprus, Germany	Austria, Finland, Denmark, Italy
National statutory MW	Latvia, United Kingdom, Ireland, Bulgaria, Estonia, Hungary, Portugal, Poland,	Romania, Greece	Belgium, France

Πίνακας 3

Πηγή: Garnero et al (2014), Kampelmann et al (2013)

Σημαντικός παράγοντας, ωστόσο, για τον κατώτατο μισθό αποτελεί, πέρα από τον καθορισμό και η προσαρμογή του. Σύμφωνα με τον Schulten (2014), τέσσερις είναι οι βασικοί μηχανισμοί για την προσαρμογή του κατώτατου μισθού και με βάση αυτούς η κάθε χώρα επιλέγει αυτόν που θεωρεί καταλληλότερο για να προσαρμόσει τον κατώτατο μισθό. Οι μηχανισμοί αυτοί είναι:

- 1) Τιμαριθμική προσαρμογή (Indexation): εγγυάται αυτόματα την τακτική προσαρμογή του εθνικού κατώτατου μισθού σε σχέση με ορισμένους οικονομικούς δείκτες.
- 2) Διαπραγμάτευση (Negotiation): οι εργοδότες και τα συνδικάτα διαπραγματεύονται την προσαρμογή του εθνικού κατώτατου μισθού και το κράτος μεταφέρει το αποτέλεσμα αυτών των διαπραγματεύσεων σε ένα νόμιμο κατώτατο μισθό.
- 3) Διαβούλευση (Consultation): οι εργοδότες, τα συνδικάτα και μερικές φορές άλλες ομάδες (π.χ. ακαδημαϊκοί) συμμετέχουν σε διαβουλεύσεις, με περισσότερο ή λιγότερο θεσμοθετημένη μορφή, για την προσαρμογή του κατώτατου μισθού.

4) Μονομερής λήψη αποφάσεων (Unilateral decision-making): δεν υπάρχουν διαπραγματεύσεις, ούτε διαβουλεύσεις και το κράτος αποφασίζει την προσαρμογή του κατώτατου μισθού, χωρίς συγκεκριμένους κανόνες.

Στον Πίνακα 4 διακρίνεται για κάθε χώρα ο μηχανισμός προσαρμογής του κατώτατου μισθού που χρησιμοποιεί.

1. Indexation	2. Negotiation	3. Consultation	4. Unilateral decision-making
»Automatic« adjustment to price and/or wage development	Bi- or tripartite negotiations between employers, trade unions and state	Institutionalised consultations between employers and trade unions	Unilateral decision-making by the state
Belgium, Netherlands, Luxembourg, France, Malta, Slovenia	Bulgaria, Estonia, Germany (from 2015), Poland, Slovakia (Belgium supplementing 1)	United Kingdom, Portugal, Spain, Croatia, Latvia, Lithuania (France, Luxembourg, Netherlands, Slovenia supplementing 1)	Greece, Ireland, Romania, Czech Republic

* Source: WSI.

Πίνακας 4

Πηγή: Schulten (2014)

Τέλος, ο Schulten (2014) έθεσε το ερώτημα αν ο κατώτατος μισθός και η προσαρμογή του είναι «μπαλάκι» της εκάστοτε κυβέρνησης. Υποστήριξε ότι υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία για τη διατήρηση της «θέσης πολιτικοποίησης» που επανειλημμένα τόνισαν οι επικριτές του κατώτατου μισθού, σύμφωνα με τους οποίους η εξέλιξη του κατώτατου μισθού ακολουθεί, κυρίως, τον πολιτικό κύκλο των προεκλογικών εκστρατειών και οι υπερβολικές αυξήσεις του κατώτατου μισθού χρησιμοποιούνται για να δωροδοκήσουν τους ψηφοφόρους. Εάν συμβαίνει κάτι τέτοιο, υπάρχουν σημάδια «πολιτικοποίησης από τη δεξιά» σε κάποιες χώρες, στο πλαίσιο των οποίων οι συντηρητικές κυβερνήσεις επιδιώκουν να βελτιώσουν το προφίλ τους, αναστέλλοντας την προσαρμογή του κατώτατου μισθού για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα.

2.4 Στατιστικά στοιχεία για τον κατώτατο μισθό

Χρήσιμα μπορεί να θεωρήσει κανείς κάποια βασικά στατιστικά στοιχεία για τον κατώτατο μισθό. Για το λόγο αυτό συμπεριλαμβάνεται ο Πίνακας 5, παρακάτω, από τον ΟΟΣΑ, ο οποίος περιγράφει την ωριαία τιμή του κατώτατου μισθού σε αμερικάνικα δολάρια για όλες τις χώρες ΟΟΣΑ για τη χρονική περίοδο 2000 έως 2016. Οι τιμές προκύπτουν με βάση την αγοραστική δύναμη. Βλέποντας κανείς τον πίνακα μπορεί εύκολα να διακρίνει τη διαφοροποίηση στα επίπεδα του κατώτατου μισθού, όχι μόνο ανάμεσα στις χώρες (όπως παρατηρήθηκε και σχολιάστηκε στην ενότητα 2.2), αλλά και στην ίδια χώρα, τις διάφορες χρονικές περιόδους. Για όλες τις χώρες, κάθε χρονιά, ο κατώτατος μισθός αυξάνεται, μειώνεται ή σε ορισμένες περιπτώσεις μένει σταθερός.

Αν εξαιρεθεί η Γερμανία και η Κόστα Ρίκα που έχουν τιμές για τα τελευταία δύο έτη η μία (2015 και 2016) και τα τρία έτη η άλλη (2014-2016), επειδή τότε θεσπίστηκε νομοθεσία για τον κατώτατο μισθό στις χώρες αυτές, παρουσιάζει ενδιαφέρον η εξέλιξη του επιπέδου του κατώτατου μισθού, ιδιαίτερα την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Series	In 2015 constant prices at 2015 USD PPPs																
Pay period	Hourly																
Unit	US Dollar																
Time	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Country																	
Australia	10,1	10,0	10,1	10,2	10,4	10,5	10,3	10,7	10,5	10,6	10,6	10,7	10,8	10,8	10,9	11,0	11,1
Belgium	10,2	10,2	10,3	10,2	10,2	10,1	10,1	10,2	10,3	10,6	10,5	10,4	10,4	10,4	10,4	10,4	10,2
Canada	6,6	6,5	6,4	6,4	6,4	6,4	6,6	6,6	6,9	7,3	7,6	7,6	7,7	7,8	7,8	8,0	8,1
Chile	1,9	2,0	2,0	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5	2,7	2,8	2,8	3,0
Czech Republic	2,3	2,8	3,1	3,4	3,5	3,7	4,0	4,0	3,8	3,7	3,7	3,6	3,5	3,5	3,6	3,9	4,2
Estonia	1,4	1,6	1,7	2,0	2,2	2,3	2,5	2,8	3,1	3,1	3,0	2,8	2,8	3,1	3,4	3,7	4,1
France	9,2	9,4	9,5	9,6	10,0	10,3	10,6	10,7	10,7	10,9	10,8	10,8	11,0	11,0	11,1	11,2	11,2
Germany	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	10,3	10,3
Greece	5,1	5,1	5,2	5,2	5,4	5,5	5,6	5,8	5,9	6,1	6,0	5,8	4,7	4,5	4,6	4,7	4,7
Hungary	2,0	2,8	3,3	3,2	3,2	3,3	3,5	3,4	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,8	3,9	4,0	4,4
Ireland	7,4	7,3	7,4	7,4	8,0	8,3	8,2	8,7	8,5	8,9	9,0	8,8	8,6	8,6	8,6	8,6	9,1
Israel	4,7	5,1	5,0	5,0	5,0	5,0	5,1	5,4	5,3	5,2	5,0	5,0	5,2	5,3	5,2	5,6	5,9
Japan	6,0	6,1	6,2	6,2	6,2	6,3	6,3	6,4	6,4	6,6	6,8	6,9	7,0	7,1	7,1	7,2	7,4
Korea	2,4	2,7	2,9	3,1	3,3	3,6	3,7	4,1	4,2	4,4	4,4	4,4	4,6	4,8	5,1	5,4	5,8
Latvia	1,0	1,1	1,1	1,3	1,4	1,4	1,5	2,0	2,6	2,9	2,8	3,1	3,0	2,9	3,3	3,7	3,8
Luxembourg	9,6	10,0	9,9	10,3	10,3	10,5	10,4	10,6	10,5	10,9	10,9	10,9	10,9	11,0	11,3	11,2	11,0
Mexico	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Netherlands	9,5	9,6	9,8	9,9	9,8	9,6	9,6	9,7	9,7	9,9	10,0	9,8	9,8	9,6	9,7	9,7	9,9
New Zealand	6,5	6,5	6,5	6,8	7,0	7,2	7,5	8,0	8,2	8,5	8,5	8,3	8,5	8,6	8,7	9,1	9,3
Poland	3,0	3,2	3,1	3,2	3,2	3,3	3,4	3,5	4,0	4,4	4,4	4,4	4,6	4,9	5,1	5,4	5,7
Portugal	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,8	3,9	4,2	4,3	4,3	4,2	4,1	4,2	4,3	4,5
Slovak Republic	1,4	1,5	1,7	2,0	2,2	2,3	2,5	2,7	2,8	3,1	3,2	3,3	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Slovenia	4,5	4,7	4,9	5,1	5,2	5,4	5,4	5,3	5,5	5,6	6,6	6,8	6,8	6,9	6,9	7,0	7,0
Spain	4,6	4,5	4,5	4,4	4,5	4,7	4,8	5,0	5,0	5,2	5,2	5,1	5,0	4,9	5,0	5,0	5,1
Turkey	3,1	2,6	2,8	3,0	3,9	4,1	4,1	4,0	4,0	4,1	4,1	4,2	4,4	4,4	4,5	4,8	5,8
United Kingdom	6,3	6,5	7,0	7,1	7,5	7,9	8,1	8,3	8,3	8,3	8,2	8,0	8,0	7,9	8,0	8,2	8,4
United States	7,1	6,9	6,8	6,6	6,5	6,3	6,1	6,2	6,8	7,6	7,9	7,6	7,5	7,4	7,3	7,3	7,2
Colombia	2,0	2,0	2,0	2,0	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4
Costa Rica	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	3,4	3,6	3,7
Lithuania	2,1	2,1	2,1	2,1	2,4	2,5	2,7	2,9	3,2	3,1	3,0	2,9	2,9	3,0	3,1	3,6	3,9
Brazil	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0
Russian Federation	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,6	1,1	0,9	1,6	1,5	1,4	1,4	1,5	1,5	1,4	1,3

Data extracted on 10 Sep 2017 10:43 UTC (GMT) from OECD.Stat

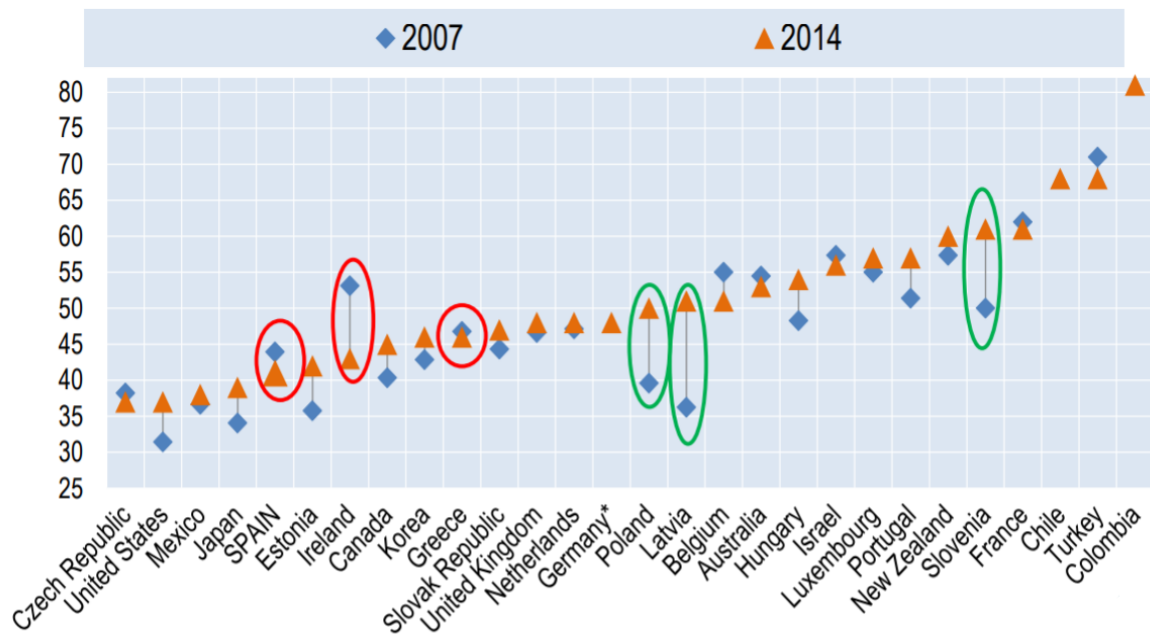
Πίνακας 5

Πηγή: OECD

Βασιζόμενος κάποιος στο Γράφημα 3 παρακάτω του ΟΟΣΑ από τον Garnero¹ εύκολα διακρίνει σε ποιες χώρες υπήρχε μείωση και σε ποιες αύξηση του κατώτατου μισθού, κατά τη διάρκεια της μεγάλης οικονομικής ύφεσης (2008-2012).

Στο Γράφημα 3 παρουσιάζονται τα επίπεδα του κατώτατου μισθού πριν (2007) και μετά (2014) την οικονομική κρίση ως ποσοστό των μέσων μισθών των εργαζομένων

πλήρους απασχόλησης. Ανάμεσα στις χώρες που δέχθηκαν μείωση του κατώτατου μισθού είναι και αυτές που βρίσκονται σε κόκκινο κύκλο (Ισπανία, Ιρλανδία και Ελλάδα), ενώ σε πράσινο κύκλο βρίσκονται κάποιες από τις χώρες (Πολωνία, Λετονία, Σλοβενία), στις οποίες ο κατώτατος μισθός αυξήθηκε. Τέλος, σύμφωνα με το ίδιο γράφημα (Γράφημα 3) φαίνεται ότι εν μέσω κρίσης, τη μεγαλύτερη αύξηση κατώτατου μισθού παρουσίασε η Λετονία, σε αντίθεση με την Ιρλανδία που επωμίστηκε τη μεγαλύτερη μείωση, σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες ΟΟΣΑ.

Γράφημα 3

MW levels pre- and post-crisis, OECD

MWs as a % of median wages of full-time employees (in gross terms)

3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΤΩΤΑΤΟΥ ΜΙΣΘΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

3.1 Οικονομική θεωρία και κατώτατος μισθός

Στην οικονομική θεωρία, ένα σημαντικό και πολυσυζητημένο θέμα αποτελεί η επίδραση του κατώτατου μισθού στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη. Με βάση την οικονομική βιβλιογραφία, ο κατώτατος μισθός επηρεάζει τις συνιστώσες της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα την ανάπτυξη, την απασχόληση και την αναδιανομή. Ωστόσο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αμφιλεγόμενες απόψεις των οικονομολόγων σχετικά με την κατεύθυνση της επίδρασης.

Όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα 2.2, υπάρχουν δύο κύριες ομάδες που συγκρούονται: οι επικριτές και οι υποστηρικτές του κατώτατου μισθού. Από την μία πλευρά, οι επικριτές χαρακτηρίζουν τον κατώτατο μισθό ως λανθασμένη κοινωνική πολιτική, επειδή μειώνει την απασχόληση και το προϊόν. Από την άλλη πλευρά, οι υποστηρικτές επικεντρώνονται στον αναδιανεμητικό σκοπό του κατώτατου μισθού, υποστηρίζοντας ότι αυξάνει το εισόδημα των χαμηλόμισθων. Fantì και Gorri (2011)

Ο Sabia (2015)⁴ στο άρθρο του πραγματοποιεί μία αξιολογή προσπάθεια να περιγράψει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του κατώτατου μισθού.

Πλεονεκτήματα:

- 1) Οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού είναι πιθανότερο να αποφέρουν εισοδηματικά κέρδη στους ανειδίκευτους εργαζόμενους κατά τη διάρκεια που βρισκόμαστε στην κορυφή του επαγγελματικού κύκλου, παρά όταν βρισκόμαστε στο κάτω άκρο του.
- 2) Οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού ενδέχεται να τονώσουν τη μακροοικονομική ανάπτυξη, εάν η παραγωγικότητα μεταβληθεί σε τομείς με υψηλότερη εξειδίκευση, ενδεχομένως παρακινώντας τους ανειδίκευτους εργαζομένους σε επιπλέον εκπαίδευση.
- 3) Είτε οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού οφείλονται στον πληθωρισμό, είτε όχι, οι επιπτώσεις στην απασχόληση είναι ίδιες.

Μειονεκτήματα:

- 1) Οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού αναδιανέμουν τη σύνθεση της παραγωγικότητας, ανά κλάδο, με τρόπο που βλάπτει μερικούς ανειδίκευτους εργαζόμενους περισσότερο από όσο παράγει καθαρή οικονομική ανάπτυξη.

⁴ Sabia (2015), "Do Minimum Wages stimulate productivity and growth"

- 2) Οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού μειώνουν την απασχόληση των ανειδίκευτων ατόμων περισσότερο σε περιόδους μακροοικονομικής ύφεσης, παρά έξαρσης.
- 3) Οι κατώτατοι μισθοί δεν απευθύνονται σε φτωχούς ή σχεδόν φτωχούς μέσα στον επιχειρηματικό κύκλο.
- 4) Οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού είναι αναποτελεσματικές για τη μείωση της φτώχειας, είτε βρισκόμαστε στην κορυφή, είτε στο κάτω άκρο του επιχειρηματικού κύκλου.

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας, ωστόσο, θα ερευνηθεί αναλυτικότερα, αρχικά σε θεωρητικό και στη συνέχεια σε εμπειρικό πλαίσιο, πως ο κατώτατος μισθός επιδρά στην οικονομική μεγέθυνση, την απασχόληση και τη φτώχεια, ξεχωριστά.

Κατώτατος μισθός και οικονομική ανάπτυξη

Αρχικά, θα γίνει μία προσπάθεια προσέγγισης της θεωρίας που αφορά τη σχέση κατώτατου μισθού και ανάπτυξης. Η παρούσα εργασία ξεκινά από τη σχέση αυτή, διότι είναι αυτή που έχει την πιο περιορισμένη βιβλιογραφική έρευνα, σε σχέση με τις υπόλοιπες δύο (κατώτατος μισθός και απασχόληση, κατώτατος μισθός και φτώχεια). Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, η κατεύθυνση της επίδρασης (θετική ή αρνητική) ποικίλει ανάλογα με την προσέγγιση.

Από τη μία πλευρά, η αύξηση του κατώτατου μισθού αυξάνει τα εργασιακά κόστη και τις τιμές, μειώνει τα κέρδη και την επαγγελματική εκπαίδευση και προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση και τις ώρες εργασίας, οδηγώντας τελικά σε μείωση του ΑΕΠ. Από την άλλη πλευρά, όμως, η αύξηση του κατώτατου μισθού μπορεί να αυξήσει τα κέρδη των ανειδίκευτων που συνεχίζουν να εργάζονται, και αν αυτοί καταναλώνουν περισσότερο από τους ιδιοκτήτες ή τους ανειδίκευτους που έμειναν άνεργοι, τότε το ΑΕΠ αυξάνεται. Sabia (2015)⁴, Sabia (2015)⁵

Ωστόσο, οι αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση είναι πιθανό να οδηγήσουν σε αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτό συμβαίνει διότι, η μειωμένη ζήτηση για ανειδίκευτη εργασία (που οφείλεται στον κατώτατο μισθό), παρακινεί τα άτομα να συσσωρεύσουν ανθρώπινο κεφάλαιο αυξάνοντας την εκπαίδευσή τους. Με αυτό τον τρόπο τα άτομα γίνονται πιο αποτελεσματικά και ανταγωνιστικά, αυξάνοντας την παραγωγικότητά τους

⁵ Sabia(2015), “ Minimum Wages and Gross Domestic Product”

και οδηγώντας την οικονομία, στο σύνολό της σε ανάπτυξη. Cahuc και Michel (1996), Sabia (2015) ⁴.

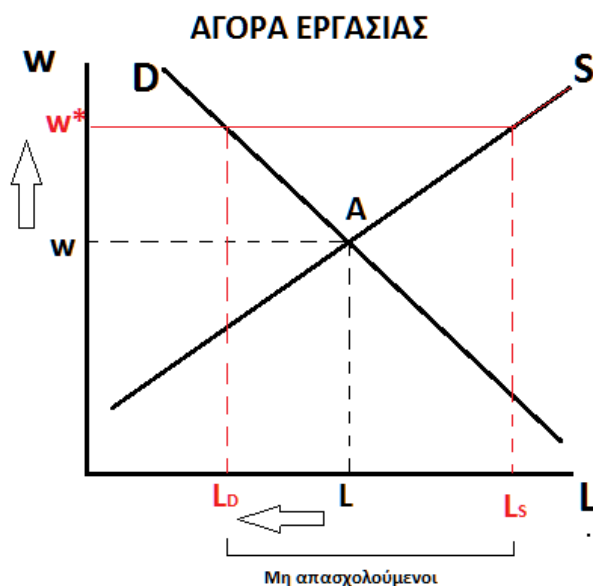
Κατώτατος μισθός και απασχόληση

Ο κατώτατος μισθός μειώνει την απασχόληση; Το ερώτημα αυτό έχει κεντρική σημασία για τη συζήτηση που αφορά τους κατώτατους μισθούς και έχει αμφισβητηθεί επί σειρά ετών. Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι τα διαφορετικά αποτελέσματα, που προκύπτουν στις διάφορες έρευνες για τον κατώτατο μισθό, σχετικά με την κατεύθυνση της επίδρασης στην απασχόληση (θετική, αρνητική) οφείλονται στις διαφορετικές προσεγγίσεις. Brown et al (1982), Stewart (2004), Dickens et al (1999), Gavroglou (2013), Karamanis και Naxakis (2014), Lester (1960)

Οι κυριότερες προσεγγίσεις είναι τρεις: 1) Νεοκλασική προσέγγιση (τέλεια ανταγωνιστική αγορά), 2) παραδοχή της Νεοκλασικής προσέγγισης (μονοψώνιο) και 3) Κεϋνσιανή προσέγγιση.

1) Νεοκλασική οικονομική θεωρία (τέλεια ανταγωνιστική αγορά):

Η παραδοσιακή νεοκλασική θεωρία υποστηρίζει ότι η επιβολή του κατώτατου μισθού προκαλεί στρέβλωση στην αγορά εργασίας, διότι η αύξηση των μισθών περά από το σημείο ισορροπίας προσφοράς και ζήτησης, μειώνει την απασχόληση.

Διάγραμμα 1

Στο Διάγραμμα 1 , έχουμε μια τέλεια ανταγωνιστική αγορά με τέλεια πληροφόρηση. Σημείο ισορροπίας είναι το A, όπου η ζήτηση εργασίας (D) είναι ίση με την προσφορά εργασίας (S). Στο σημείο αυτό ο μισθός είναι w και ο αριθμός των εργαζομένων είναι L , ενώ η ανεργία είναι μηδέν. Η θέσπιση ενός κατώτατου μισθού (w^*) που είναι μεγαλύτερος από το w έχει ως αποτέλεσμα η εργασία που προσφέρεται να είναι L_S , ενώ αυτή που ζητείται είναι L_D (άρα τώρα δημιουργείται ανεργία και ο αριθμός των ανέργων είναι $L_S L_D$). Επομένως, οι εργοδότες για το μισθό w^* θα χρησιμοποιούν αριθμό εργαζομένων L_D μικρότερο από L . Συμπερασματικά , προκύπτει ότι με την επιβολή ενός κατώτατου μισθού, η εργασία μειώθηκε (από L σε L_D) και η ανεργία αυξήθηκε.

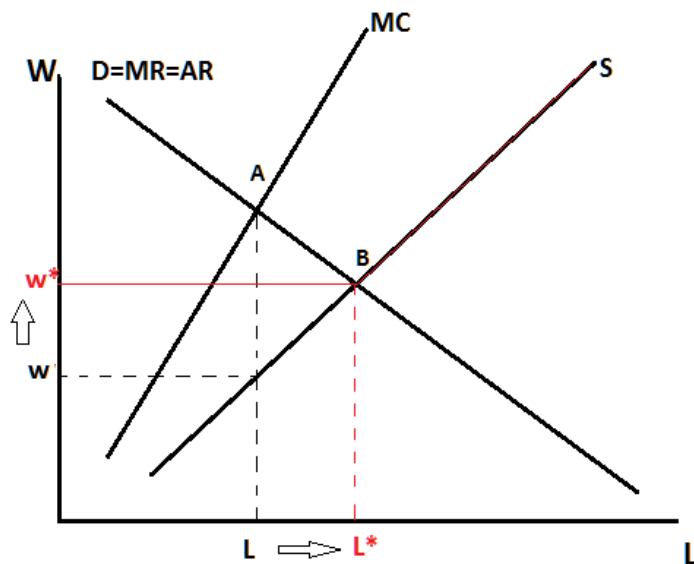
Σχόλια:

- Όσο πιο υψηλός είναι ο κατώτατος μισθός w^* από τον μισθό ισορροπίας w , τόσο μεγαλύτερη είναι η ανεργία που προκαλεί.
- Όσο πιο ελαστική είναι η καμπύλη ζήτησης εργασίας, τόσο μικρότερος είναι ο αριθμός των απασχολούμενων.

2) Παραδοχή της Νεοκλασικής θεωρίας (μονοψωνιακή αγορά):

Αρκετοί οικονομολόγοι (ακόμη και αυτοί που κινούνται στα πλαίσια της νεοκλασικής θεωρίας) δε συμφωνούν με την παραπάνω αντίληψη ότι ο κατώτατος μισθός μειώνει την εργασία και αυξάνει την ανεργία. Οι Card και Krueger (1994) υποστηρίζουν ότι αυτό μπορεί να οφείλεται σε δύο λόγους: 1) οι εργοδότες μειώνουν τα benefits και τις μειωμένες τιμές για τους εργαζόμενους και άρα δε χρειάζεται να μειώσουν τον αριθμό των εργαζόμενων και 2) οι εργοδότες μειώνουν την εκπαίδευση των εργαζόμενων.

Μια πολύ διαδεδομένη εξαίρεση της παραπάνω (ακραίας) περίπτωσης του τέλειου ανταγωνισμού, είναι η (επίσης ακραία) περίπτωση του μονοψώνιου.

Διάγραμμα 2

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2, στην περίπτωση του μονοψώνιου η ισορροπία δε προκύπτει εκεί που η καμπύλη ζήτησης τέμνει την καμπύλη προσφοράς, αλλά εκεί που ο μοναδικός παραγωγός μεγιστοποιεί τα κέρδη του. Στο Διάγραμμα 2, αυτό συμβαίνει στο σημείο A, όπου $MR=MC$ (Οριακό έσοδο από την εργασία = Οριακό κόστος από την εργασία). Επομένως, στο σημείο ισορροπίας A, ο αριθμός των εργαζομένων είναι L και ο μισθός w . Η θέσπιση ενός κατώτατου μισθού (w^*) στην περίπτωση αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα ο εργοδότης να γίνει αποδέκτης τιμών και να βρεθούμε στο σημείο ισορροπίας που θα είχαμε αν υπήρχε τέλειος ανταγωνισμός (σημείο B).

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, ο εργοδότης αναγκάζεται να αυξήσει την παραγωγή του και την απασχόληση για να εξασφαλίσει ένα κέρδος που θα είναι χαμηλότερο από αυτό που θα αποκόμιζε πριν το κατώτατο μισθό, αλλά υψηλότερο από αυτό που θα εξασφάλιζε αν δεν αύξανε παραγωγή και απασχόληση μετά τη θέσπιση του κατώτατου μισθού. Στο νέο σημείο B, ο αριθμός των εργαζομένων είναι L^* που είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό εργαζομένων που υπήρχε πριν την επιβολή του κατώτατου μισθού. Επομένως, στην περίπτωση της μονοψωνιακής αγοράς, ένας κατώτατος μισθός όχι μόνο δε θα μείωνε την εργασία, αλλά θα την αύξανε κατά LL^* .

Σχόλια:

- Σε μια τέτοια περίπτωση, η κρατική παρέμβαση με την θέσπιση ενός κατώτατου μισθού δεν οδηγεί σε στρέβλωση της ελεύθερης αγοράς, αλλά εξισορροπεί την

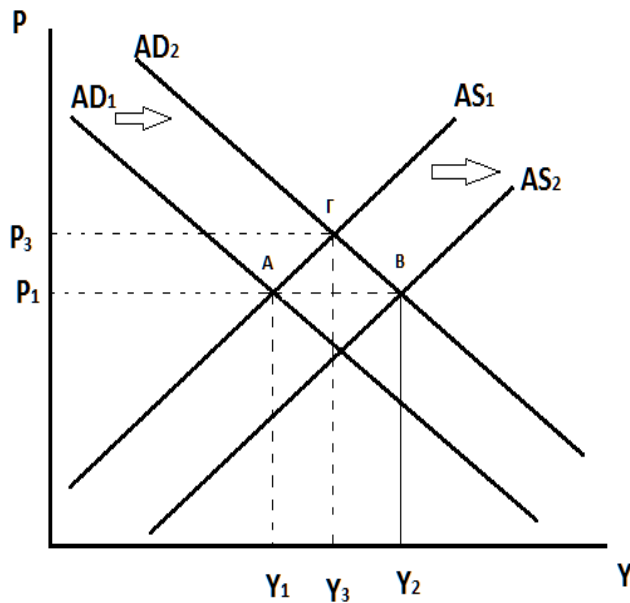
μονοψωνιακή στρέβλωση της αγοράς που προέκυψε από την λειτουργία των εργοδοτικών καρτέλ.

- Επιπλέον αύξηση του κατώτατου μισθού πάνω από το W^* θα είχε τα αποτελέσματα που είδαμε στην περίπτωση του τέλει ανταγωνισμού (μείωση της εργασίας και αύξηση της ανεργίας).

Για την περίπτωση αυτή (της μονοψωνιακής αγοράς) υπάρχει μία διαμάχη μεταξύ των οικονομολόγων σχετικά με το κατά πόσο αυτή ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Σύμφωνα με τους Brown et al (1982), η μονοψωνιακή αγορά δεν είναι ρεαλιστική και δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική αγορά εργασίας, και αυτή είναι η αιτία που δεν υπάρχουν πρόσφατες έρευνες για το μονοψώνιο. Αντίθετη άποψη, ωστόσο, έχουν στα άρθρα τους οι Dickens et al (1999) και Dolado et al (1996). Στο πρώτο υποστηρίζεται ότι υπάρχει κάποια μορφή μονοψωνίου στις σύγχρονες μέρες και ότι οι εργοδότες και οι επιχειρήσεις έχουν κάποια μονοψωνιακή δύναμη, ενώ το δεύτερο δε συμφωνεί με την άποψη ότι το μονοψώνιο είναι σπάνιο στη σύγχρονη εποχή.

3) Κεϋνσιανή θεωρία

Η τρίτη εκδοχή για την επίδραση του μισθού στην απασχόληση, με την οποία συμφωνούν οι περισσότερες πιο πρόσφατες μελέτες, είναι η κλασική κεϋνσιακή προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία δεν μπορεί να προσδιοριστεί η επίπτωση της αύξησης του κατώτατου μισθού στην απασχόληση.

Διάγραμμα 3

Η κεϋνσιακή θεωρία στηρίζεται στην ενεργό ζήτηση: $AD = C + I + G + (X - M)$. Επομένως, εάν αυξηθεί ο κατώτατος μισθός, θα αυξηθεί η κατανάλωση (C) και κατ' επέκταση η ενεργός ζήτηση (AD). Στο Διάγραμμα 3, αρχικό σημείο ισορροπίας των AD_1 και AS_1 είναι το σημείο A με επίπεδο τιμών P_1 και επίπεδο παραγωγής Y_1 . Με την αύξηση της ενεργούς ζήτησης η καμπύλη AD μετατοπίστηκε από AD_1 σε AD_2 . Αν οι παραγωγοί αντιδράσουν στην αύξηση της ενεργούς ζήτησης και αυξήσουν τη συνολική προσφορά, τότε η AS θα μετατοπιστεί δεξιά (από AS_1 σε AS_2). Στην περίπτωση αυτή θα αυξηθεί το παραγόμενο προϊόν (από Y_1 σε Y_2) και η απασχόληση, ενώ οι τιμές θα παραμείνουν σταθερές (P_1). Όσο, όμως οι επιχειρήσεις αργούν να αντιδράσουν, τόσο θα αυξάνεται το επίπεδο τιμών και τόσο λιγότερο θα αυξάνεται το προϊόν και κατ' επέκταση η απασχόληση (εάν οι επιχειρήσεις δεν αντιδρούν καθόλου βρισκόμαστε στο σημείο Γ με μικρότερη αύξηση του προϊόντος (Y_3) και αύξηση των τιμών (P_3), σε σχέση με το σημείο B).

Ωστόσο, μία μικρή αύξηση του επιπέδου τιμών μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά σε περίπτωση που οι μισθωτοί δεν αντιδράσουν και ως εκ τούτου η μικρή αύξηση του

επιπέδου τιμών μεταφράζεται σε αύξηση των κερδών των επιχειρήσεων, άρα και σε επενδύσεις. Η αύξηση των κατώτατων μισθών μπορεί να οδηγήσει τις επιχειρήσεις είτε να υποκαταστήσουν την εργασία με το κεφάλαιο είτε να αυξήσουν τις τιμές των προϊόντων περνώντας σε αυτές την αύξηση των κατώτατων μισθών. Επίσης, σημαντικό ρόλο παίζει εάν η αύξηση των κατώτατων μισθών προκαλεί αύξηση συνολικά του μέσου μισθού ή όχι. Αν αυξηθεί ο μέσος μισθός, τότε αυξάνεται σημαντικά το κόστος παραγωγής των επιχειρήσεων.

Επομένως, σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή δε μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι υπάρχει θετική σχέση, αλλά ούτε και αρνητική μεταξύ κατώτατου μισθού και ανεργίας. Άρα, οι οικονομολόγοι που είναι υποστηρικτές της κευνσιανής θεωρίας τονίζουν ότι δεν υπάρχει κάποια ένδειξη ότι η μεταβολή της απασχόλησης σχετίζεται με την μεταβολή των μισθών. Σύμφωνα με το άρθρο των Dolado et al (1996), η παρουσία ή η απουσία του κατώτατου μισθού δε θα κάνει τη διαφορά μεταξύ οικονομικής επιτυχίας και αποτυχίας.

Κατώτατος μισθός και φτώχεια

Ο κατώτατος μισθός είναι ευρέως γνωστός για την απήχησή του ως μέτρο πολιτικής κατά της φτώχειας. MaCurdy (2015), Campolieti et al (2012), Neumark και Wascher (2002). Αυτό οφείλεται σε δύο, κυρίως, λόγους: Πρώτον, η αύξηση του κατώτατου μισθού αυξάνει το εισόδημα των φτωχών οικογενειών και δεύτερον, ο κατώτατος μισθός επιβάλλει λιγότερα ή καθόλου δημόσια ή κοινωνικά κόστη. Ο πρώην πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Μπαράκ Ομπάμα είχε δηλώσει: « Απόψε ας δηλώσουμε ότι στο πιο πλούσιο έθνος στη γη, κανείς που εργάζεται με πλήρη απασχόληση δε θα πρέπει να ζει στη φτώχεια και ο ομοσπονδιακός κατώτατος μισθός θα αυξηθεί ...». Sabia (2014)

Στόχος της πολιτικής του κατώτατου μισθού είναι να επικεντρωθεί στις ομάδες με το χαμηλότερο εισόδημα. Τις ομάδες αυτές περιλαμβάνουν κυρίως: αστικοί και αγροτικοί εργάτες χωρίς κανονική εργασία, φτωχοί αυτοαπασχολούμενοι, επιχειρηματίες και ιδιοκτήτες με πολύ χαμηλό εισόδημα, οικιακοί υπάλληλοι, νέοι και άλλα γκρουπ που το εισόδημά τους δεν καλύπτεται από τη νομοθεσία του κατώτατου μισθού. Macedo (1981). Ενώ, παράλληλα, η αύξηση του κατώτατου μισθού δίνει τρεις επιλογές στις επιχειρήσεις: α) μειώνουν την απασχόληση (απολύσεις) ή τα bonus, β) μειώνουν τα κέρδη τους, γ) αυξάνουν τις τιμές των αγαθών.

Επομένως, παρατηρείται ότι η πολιτική αυτή επηρεάζει την οικονομία, άρα και τη φτώχεια, με ποικίλους τρόπους. Σύμφωνα με τους Campolieti et al (2012) οι τρόποι αυτοί είναι οι εξής:

- Είναι πιθανό να υπάρχει θετική επιρροή, διότι η αύξηση του κατώτατου μισθού των φτωχών εργαζόμενων οδηγεί σε αύξηση του εισοδήματός τους και άρα μείωση της φτώχειας.
- Η επιρροή όμως της νομοθεσίας του κατώτατου μισθού είναι πιθανό να είναι αρνητική, διότι η αύξηση του κατώτατου μισθού θα οδηγήσει σε μείωση των ευκαιριών απασχόλησης για τους φτωχούς, όπως επίσης και μείωση των ωρών εργασίας για τους φτωχούς εργαζόμενους.
- Ακόμη υπάρχουν οι μακροχρόνιες επιδράσεις σε job-training και εκπαίδευση. Ενώ για το job-training είναι αναμενόμενο το αποτέλεσμα της μείωσης, λόγω της αύξησης του κατώτατου μισθού, για την εκπαίδευση ωστόσο, το αποτέλεσμα είναι αμφιλεγόμενο. Από τη μία πλευρά η εκπαίδευση θα αυξηθεί, καθώς οι νέοι προτιμούν να μείνουν στο σχολείο, εφόσον οι ευκαιρίες για εργασία έχουν μειωθεί. Από την άλλη πλευρά όμως, η αγορά εργασίας προσελκύει περισσότερους νέους, λόγω του αυξημένου μισθού, με αποτέλεσμα να αποφασίσουν να παρατήσουν το σχολείο, μειώνοντας την εκπαίδευσή τους.
- Τέλος, οι φτωχοί μπορεί να επιβαρύνονται την αύξηση του κατώτατου μισθού, μέσω αυξήσεων των τιμών στα προϊόντα που οι ίδιοι αγοράζουν.

Επομένως, δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο εάν ο κατώτατος μισθός αποτελεί ορθή πολιτική για τη μείωση και εξάλειψη της φτώχειας. Αυτό συμβαίνει, διότι προκύπτουν «κερδισμένοι» και «χαμένοι» από μία αύξηση του κατώτατου μισθού. Άρα για να αποτελεί αποτελεσματικό εργαλείο, θα πρέπει οι «κερδισμένοι» να υπερισχύουν σε σχέση με τους «χαμένους». (Αυτοί που κερδίζουν θα πρέπει να είναι περισσότεροι από αυτούς που χάνουν από μία αύξηση του κατώτατου μισθού. Παρακάτω, γίνεται προσπάθεια με βάση παλαιότερες εμπειρικές μελέτες (ενότητα 3.4), αλλά και με μία εμπειρική έρευνα να εξακριβωθεί ποιος τελικά υπερισχύει και κατ' επέκταση αν ο κατώτατος μισθός είναι αποτελεσματικός.

Όσον αφορά τις αναδιανεμητικές επιδράσεις της αύξησης του κατώτατου μισθού, σύμφωνα με τους MaCurdy (2015) και Freeman (1996), αυτές εξαρτώνται από το ποιος πληρώνει το κόστος της πολιτικής αυτής. Τρεις είναι οι κύριες κατηγορίες:

- 1) Οι (χαμηλόμισθοι) εργαζόμενοι: εφόσον αυξήθηκε ο κατώτατος μισθός, οι εργοδότες μειώνουν τους εργαζόμενους (απολύσεις) ή τις ώρες εργασίας. Ωστόσο, οι τελευταίες έρευνες δείχνουν το τελικά ο κατώτατος μισθός δε μειώνει την απασχόληση και ακόμη σε ορισμένες περιπτώσεις την αυξάνει.
- 2) Οι καταναλωτές: εφόσον ο μισθός αυξάνεται, άρα τα κόστη εργασίας αυξάνονται. Επομένως, για να καλυφθεί το κόστος αυτό, αυξάνονται τελικά και οι τιμές των αγαθών. Αν τα προϊόντα αυτά τα αγοράσουν οι πλούσιοι, τότε αυτοί θα πληρώσουν για την αναδιανομή, ενώ αν τα αγοράσουν οι φτωχοί, τότε θα πληρώσουν αυτοί. Σε αυτή την περίπτωση, οι περισσότεροι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι όντως η αύξηση του κατώτατου μισθού οδηγεί σε αυξήσεις των τιμών των αγαθών.
- 3) Οι εργοδότες: λόγω αύξησης των μισθών, οι εργοδότες επιβαρύνονται επειδή τα κέρδη τους μειώνονται, και άρα πληρώνουν οι ίδιοι την αναδιανομή. Ωστόσο, οι αποδείξεις για την περίπτωση αυτή είναι ελάχιστες.

Εφόσον, η απασχόληση δεν επηρεάζεται (σύμφωνα με τις νέες μελέτες), ούτε τα κέρδη (δεν υπάρχουν αποδείξεις), άρα η αύξηση του κατώτατου μισθού αντικατοπτρίζεται σε αυξήσεις των τιμών.

Τέλος, ένα ακόμη θέμα που έθιξε ο Freeman (1996), είναι η πιθανότητα κάποιοι εργοδότες να παραβούν τη νομοθεσία περί κατώτατου μισθού. Αυτό το πετυχαίνουν, είτε πληρώνοντας μισθούς, χαμηλότερους από τον κατώτατο, είτε κρατώντας περισσότερες ώρες τους εργαζόμενους. Για να αποφευχθεί αυτή η παρανομία υπάρχουν δύο λύσεις: είτε να ορίσει το κράτος ελεγκτές που να πηγαίνουν στις διάφορες επιχειρήσεις, είτε οι ίδιοι οι εργαζόμενοι να κάνουν καταγγελίες. Πολλές φορές, ωστόσο, υπάρχει περίπτωση να συμφωνήσουν εργοδότης και εργαζόμενος σε ένα χαμηλότερο μισθό. Αυτό συμφέρει τον εργαζόμενο γιατί δε μένει άνεργος, τον εργοδότη γιατί δεν κλείνει η επιχείρησή του και το κράτος γιατί δεν πληρώνει ένα επιπλέον επίδομα ανεργίας. Παρ' όλα αυτά, μία τέτοια συμφωνία είναι άδικη για τους υπόλοιπους εργοδότες και επιχειρήσεις που έχουν συμμορφωθεί κανονικά με το νόμο.

3.2 Βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην οικονομική μεγέθυνση

Σύμφωνα με τους Fantí και Gorri (2011) τα μοντέλα οικονομικής μεγέθυνσης με κατώτατο μισθό συνήθως διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: 1) two-sector closed economy models with overlapping generations (OLG) and growth-promoting externalities of the minimum wage (διτομεακά μοντέλα κλειστής οικονομίας με επικαλυπτόμενες γενεές και εξωτερικότητες προώθησης της ανάπτυξης του κατώτατου μισθού), 2) minimum wage effects in an open economy either in a two-sector period OLG context or in infinite horizon continuous-time growth model (οι επιπτώσεις του κατώτατου μισθού σε ανοιχτή οικονομία είτε σε μοντέλο επικαλυπτόμενων γενεών δύο περιόδων, είτε σε αορίστου χρόνου μοντέλο μεγέθυνσης) και 3) Schumpeterian growth models with labor market imperfections (Schumpeterian μοντέλα μεγέθυνσης με ατελείς αγορές εργασίας).

1) Growth-promoting externalities: στο άρθρο τους οι Cahuc και Michel (1996) δημιουργούν ένα μοντέλο ενδογενούς μεγέθυνσης με ειδικευμένους και ανειδίκευτους εργαζόμενους και υποστηρίζουν ότι ο κατώτατος μισθός προκαλεί μία θετική εξωτερική επίδραση στη συσσώρευση ανθρωπίνου κεφαλαίου. Αυτό συμβαίνει διότι, όταν αυξάνεται η τιμή της ανειδίκευτης εργασίας (αύξηση κατώτατου μισθού), μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα της ανειδίκευτης εργασίας (*ceteris paribus*). Επομένως, τα άτομα βελτιώνουν τις δεξιότητές τους για να αποφύγουν την ανεργία, αυξάνοντας έτσι, την ποσότητα ανθρωπίνου κεφαλαίου και οδηγώντας την οικονομία σε μεγέθυνση. Στην πραγματικότητα, τονίζουν τη θετική επίδραση της νομοθεσίας του κατώτατου μισθού στην ανάπτυξη, εφόσον, σύμφωνα με τους ίδιους, υπάρχουν πολλές οικονομίες με κατώτατο μισθό που δε δείχνουν να είναι λιγότερο αποτελεσματικές ή να αναπτύσσονται με πιο αργό ρυθμό σε σχέση με τις υπόλοιπες. Ωστόσο, δεν προτείνουν τον κατώτατο μισθό ως τη βέλτιστη πολιτική, διότι προκαλεί απώλεια ευημερίας, λόγω της εμφάνισης ανεργίας.

2) Minimum wage in open economies with and without growth-promoting externalities: στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα άρθρα των Askenazy (2003) και Irmén και Wigger (2006). Το πρώτο χρησιμοποιεί ένα μοντέλο ενδογενούς μεγέθυνσης σε ανοιχτή οικονομία και θεωρεί ότι ο κατώτατος μισθός μετατοπίζει τις προσπάθειες από τον τομέα παραγωγής στην έρευνα και ανάπτυξη (R&D), επιταχύνοντας με αυτό τον τρόπο τη μακροχρόνια ανάπτυξη περίπου 0,2% το χρόνο (αναλογικά με τις εξαγωγές). Παρ' όλα αυτά, και ο Askenazy (2003) υποστηρίζει πως υπάρχουν πιο αποτελεσματικές πολιτικές από τον κατώτατο μισθό, όπως άμεσες επιχορηγήσεις για R&D ή φόροι σε βιομηχανίες, οι οποίες οδηγούν σε ίδια ποσοστά ανάπτυξης χωρίς να δημιουργούν ανεργία.

Το δεύτερο (Immen και Wigger (2006)) εξετάζει ένα ενδογενές μοντέλο μεγέθυνσης με δύο χώρες και κινητικότητα κεφαλαίου. Καταλήγει ότι, οι επιπτώσεις της πολιτικής ενός εθνικού κατώτατου μισθού στην παγκόσμια συσσώρευση κεφαλαίου και την ανάπτυξη εξαρτάται από τεχνολογικές παραμέτρους και την τάση για αποταμίευση στις δύο χώρες. Όταν υπάρχει κινητικότητα κεφαλαίου, η τάση για αποταμίευση καθορίζει πως θα επηρεάσει ο κατώτατος μισθός την ανάπτυξη. Επηρεάζει, όχι μόνο τη δύναμη της ανάπτυξης, αλλά και την κατεύθυνση. Πιο συγκεκριμένα, αν η τάση για αποταμίευση είναι μικρότερη στη χώρα χωρίς κατώτατο μισθό, σε σχέση με τη χώρα που έχει κατώτατο μισθό, τότε η πολιτική του εθνικού κατώτατου μισθού μειώνει την οικονομική ανάπτυξη και στις δύο χώρες.

3) Schumpeterian growth models with labor market imperfections: ο Meckl (2004), στο άρθρο του, εξετάζει τη σχέση οικονομικής ανάπτυξης και ανεργίας, λόγω κατώτατου μισθού. Διαπιστώνει ότι η σχέση αυτή συνδέεται με τις διαφοροποιήσεις των μισθών από τον ένα τομέα στον άλλον. Η σημασία διαφοροποίησης των μισθών για τη σχέση ανάπτυξης-ανεργίας διατηρείται όταν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ ειδικευμένης και ανειδίκευτης εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, όσο υψηλότεροι είναι οι κατώτατοι μισθοί για την ανειδίκευτη εργασία, τόσο αυξάνεται η ανάπτυξη και η ανεργία για τους ανειδίκευτους και πιθανότατα μειώνεται η ανεργία για την ειδικευμένη εργασία.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο του Altman (1998), σύμφωνα με το οποίο η ανάπτυξη μπορεί να επέλθει με διαφορετικούς δρόμους, δηλαδή είτε επιλέξουμε υψηλούς μισθούς, είτε επιλέξουμε χαμηλούς μισθούς. Οι χαμηλοί μισθοί οδηγούν σε υψηλότερη ανταγωνιστικότητα και περισσότερα κέρδη για τις επιχειρήσεις οδηγώντας σε ανάπτυξη, αλλά έχουν ως αποτέλεσμα μειωμένη αποτελεσματικότητα. Μπορεί στο νεοκλασικό κόσμο να πιστεύουν ότι οι κατώτατοι μισθοί έχουν αρνητικές επιπτώσεις για την οικονομία, διότι αυξάνουν τα κόστη και μειώνουν τα κέρδη και τις αποταμιεύσεις (εκτός αν το κόστος περνάει στους καταναλωτές), αλλά, από την άλλη πλευρά, αυξάνουν την παραγωγικότητα, δημιουργούν καινοτόμες επιχειρήσεις και επιταχύνουν τελικά την ανάπτυξη. Επομένως, συμπεραίνει ότι, εφόσον τα άτομα μπορούν να επιλέξουν ποια πορεία να ακολουθήσουν, δε χρειάζεται να είναι «θύματα» της λειτουργίας του συστήματος της αγοράς.

Τέλος, δύο άρθρα που τονίζουν την αρνητική επίπτωση της πολιτικής του κατώτατου μισθού είναι αυτά των Alesina και Rodrik (1994) και Golberg (1960). Όσον αφορά το πρώτο, θα αναφερθούμε περιληπτικά, καθώς αφορά τις διάφορες αναδιανεμητικές πολιτικές (κατώτατος μισθός, προοδευτικό σύστημα εισοδηματικού φόρου,

επιβαλλόμενο εμπόριο, περιορισμοί κεφαλαίου και σύνθεση κυβερνητικών δαπανών). Το κύριο συμπέρασμα του άρθρου είναι ότι οι αναδιανεμητικές πολιτικές προκαλούν στρεβλώσεις και οδηγούν σε μείωση της οικονομικής ανάπτυξης.

Το δεύτερο άρθρο (Golberg (1960)) εξετάζει τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην οικονομική ανάπτυξη για τη Φλόριντα. Διακρίνοντας τις περιοχές σε λιγότερο και περισσότερο αναπτυγμένες και βασιζόμενος στα χρονικά έτη 1956 και 1957, καταλήγει ότι ο κατώτατος μισθός επηρεάζει περισσότερο αρνητικά τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές με αποτέλεσμα την περαιτέρω επιβράδυνση τους, αντίθετα στην ιδέα ότι οι περιοχές αυτές θα μπορούσαν να βοηθηθούν οικονομικά από το κίνητρο που δόθηκε στην αγοραστική δύναμη, λόγω του υψηλότερου κατώτατου μισθού.

3.3 Βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην απασχόληση/ανεργία

Σε αντίθεση με την περιορισμένη βιβλιογραφία που αφορά τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην οικονομική μεγέθυνση, η βιβλιογραφία που αφορά τη σχέση κατώτατου μισθού και απασχόλησης είναι ιδιαίτερα εκτενής. Υπάρχει μία πληθώρα άρθρων με αξιόλογη έρευνα και αποτελέσματα που είναι αδύνατο όμως να συμπεριληφθεί. Ωστόσο, η βιβλιογραφική επισκόπηση θα περιέχει τις κυριότερες και πιο διαδεδομένες μελέτες.

Μία από τις πιο πολυσυζητημένες έρευνες είναι αυτή στο άρθρο των Card και Krueger (1994), η οποία πραγματοποιεί ένα πείραμα σε 410 εστιατόρια fast-food στο Νιου Τζέρσεϊ και στην ανατολική Πενσυλβάνια, πριν και μετά την άνοδο του κατώτατου μισθού. Στο Νιου Τζέρσεϊ είχαμε αύξηση του κατώτατου μισθού, ενώ στην Πενσυλβάνια έμεινε σταθερός. Στηριζόμενοι σε δεδομένα από τηλεφωνικές συνεντεύξεις, κατέληξαν ότι, σε αντίθεση με την πρόβλεψη του μοντέλου του κατώτατου μισθού και σε αντιστοιχία με τις πιο πρόσφατες μελέτες, δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού στο Νιου Τζέρσεϊ μείωσε την εργασία στα εστιατόρια fast-food, αντίθετα αυτό που εμφανίζουν είναι μία οριακή αύξηση της απασχόλησης.

Αντίθετη με το άρθρο των Card και Krueger (1994) είναι η μελέτη του άρθρου των Neumark και Wascher (2000), η οποία βασίζεται επίσης σε εστιατόρια fast-food σε Νιου

Τζέρσεϊ και Πενσυλβάνια. Υποστηρίζουν ότι υπάρχει σφάλμα μέτρησης στην έρευνα των CK και βασίζονται σε δεδομένα από διοικητικά αρχεία μισθοδοσίας, βγάζοντας το συμπέρασμα ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού στο Νιου Τζέρσεϊ, δεν αύξησε τελικά την απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα, συμπέραναν ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού στο Νιου Τζέρσεϊ μείωσε την εργασία στις αλυσίδες fast-food του Νιου Τζέρσεϊ σε σχέση με την Πενσυλβάνια.

Ο Roorponen (2011) στο άρθρο του συγκρίνει τα διαφορετικά αποτελέσματα των CK και NW, χρησιμοποιώντας Difference-in-Difference και Change-in-Change εκτιμητές. Συμπεραίνει ότι η διαφοροποίηση τους οφείλεται στο γεγονός ότι αναφέρονται σε άλλου είδους επιχειρήσεις. Το CK αναφέρεται σε μικρά εστιατόρια, όπου οι επιπτώσεις στην απασχόληση είναι θετικές, ενώ το NW αφορά μεγάλα εστιατόρια που επωμίζονται αρνητικές επιπτώσεις λόγω της αύξησης του κατώτατου μισθού. Άρα, το αποτέλεσμα του CK ανατρέπεται για μεγάλα εστιατόρια fast-food και το NW δείχνει θετικές επιδράσεις στην απασχόληση, όταν πρόκειται για μικρά εστιατόρια fast-food.

Ένα ακόμη άρθρο που επικεντρώθηκε σε εστιατόρια fast-food, αλλά στο Τέξας, διότι εργάζονται πολλοί χαμηλόμισθοι, κάνοντας longitudinal survey είναι αυτό των Katz και Krueger (1992). Απέδειξε ότι η απασχόληση αυξήθηκε στις επιχειρήσεις που επηρεάστηκαν περισσότερο από την αύξηση του κατώτατου μισθού και ότι οι αλλαγές στις τιμές δε σχετίζονται με τις αλλαγές στους μισθούς, λόγω της αύξησης του κατώτατου μισθού. Ωστόσο, αν αυξηθεί παραπάνω ο κατώτατος μισθός, τότε η απασχόληση θα μειωθεί και οι τιμές θα αυξηθούν.

Ενθαρρυντικά για τον κατώτατο μισθό με παρόμοια αποτελέσματα είναι τα άρθρα των Hamberg (1949), Machin και Manning (1996), Stewart (2004) και Addison et al (2009). Το πρώτο υποστηρίζει ότι ο κατώτατος μισθός δεν οδηγεί σε ανεργία. Ωστόσο, τα συμπεράσματα δεν είναι εγγυημένα, διότι χρησιμοποιεί υποθετική αναπαράσταση με γραφική απεικόνιση. Το δεύτερο βασίζεται σε στατιστικά στοιχεία από την British Household Panel Survey του 1992 και τη Labor Force Survey (1994), και συμπεραίνει ότι οι επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην απασχόληση είναι ελάχιστες. Αν, μάλιστα, ο κατώτατος μισθός οριστεί σε ένα κατάλληλο επίπεδο βελτιώνει πολλούς Βρετανούς εργαζόμενους, και ειδικά γυναίκες.

Το τρίτο ασχολήθηκε επίσης με UK και πραγματοποιώντας Difference-in-Difference εκτιμήσεις σε individual-level longitudinal δεδομένα από τη Labor Force Survey δε βρήκε καμία αρνητική επίπτωση στην απασχόληση, ούτε με τους νέους κατώτατους μισθούς, ούτε για τα διαφορετικά δημογραφικά γκρουπ. Το τελευταίο ασχολήθηκε με το

λιανικό εμπόριο, διότι αποτελείται από πολλούς χαμηλόμισθους. Χρησιμοποιώντας country-level δεδομένα από το 1990 έως το 2005 για την εργασία και τρέχοντας Panel παλινδρομήσεις που επιτρέπουν country-specific trends (ειδικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά, βρίσκει μηδαμινές αποδείξεις για αρνητικές επιπτώσεις στην εργασία, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις οι επιπτώσεις είναι θετικές.

Πριν κλείσουμε την ενότητα για τη σχέση κατώτατου μισθού και απασχόλησης, είναι απαραίτητο να αναφερθούμε σε μία ειδική κατηγορία: στην επίδραση της νεανικής απασχόλησης, λόγω του κατώτατου μισθού. Μία πληθώρα άρθρων έχει εξετάσει την επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, και ειδικότερα στην απασχόληση των νέων. Brown et al (1982), Brown et al (1983), Neumark και Wascher (1992) και Wellington (1991).

Οι Brown et al (1982) σε μία time-series και cross-section έρευνα βρίσκουν ότι μία αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 10% θα μειώσει την εργασία κατά 1%-3% για τους εφήβους (16-19 ετών). Για τους νέους (20-24 ετών), η μείωση θα είναι μικρότερη σε σχέση με αυτή των εφήβων, χωρίς ωστόσο να υπάρχουν αρκετές αποδείξεις, διότι οι περισσότερες έρευνες αφορούν τη σχέση κατώτατων μισθών και εφήβων, παρά ενήλικων, εφόσον σε αυτή την ηλικιακή ομάδα οι συνέπειες είναι περισσότερες.

Οι ίδιοι αρθρογράφοι σε μία επόμενη έρευνά τους (Brown et al (1983)), η οποία βασίζεται επίσης σε time-series αποδείξεις παρατηρούν ότι μία αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 10% θα μειώσει την απασχόληση των εφήβων κατά 1% (το κατώτατο όριο και όχι 2% ή 3%, όπως ανέφεραν προηγούμενες μελέτες, ανάμεσα και η δική τους (Brown et al (1982)) εξαιτίας της ουσιαστικής αποχώρησης του εργατικού δυναμικού. Επιπλέον, θα υπάρξουν μικρότερες επιδράσεις στην απασχόληση των ενήλικων νέων. Πιο συγκεκριμένα, μία αύξηση 10% του κατώτατου μισθού, θα μειώσει κατά μόλις 0,25% την εργασία των νέων.

Σύμφωνη είναι, εν μέρει, και η έρευνα του Wellington (1991) στην οποία χρησιμοποιήθηκαν δύο λειτουργικές μορφές (γραμμική και double-log) και εκτιμήθηκαν με γενικευμένα ελάχιστα τετράγωνα (GLS). Προέκυψε ότι σε μία αύξηση κατά 10% του κατώτατου μισθού, η εργασία των εφήβων θα μειωθεί κατά λιγότερο από 1% (περίπου 0,6%), ενώ δε μπόρεσε να βρει καμία απόδειξη ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού θα μειώσει την απασχόληση των ενήλικων νέων.

Επιπλέον, η έρευνα των Neumark και Wascher (1992) που χρησιμοποίησε Panel δεδομένα για τη χρονική περίοδο 1973-1989, εμφάνισε μία μείωση της εφηβικής

εργασίας κατά 1%-2% και της νεανικής εργασίας κατά 1,5%-2%, λόγω αύξησης του κατώτατου μισθού κατά 10%.

Τα δύο επόμενα άρθρα κάνοντας συγκρίσεις ανάμεσα σε κάποιες χώρες, καταλήγουν στο κοινό συμπέρασμα, ότι ο κατώτατος μισθός επηρεάζει αρνητικά μόνο την απασχόληση των νέων, ενώ παράλληλα προτείνει ως λύση εναλλακτικές πολιτικές. Το πρώτο άρθρο είναι του Fitoussi (1994) και συγκρίνει τη Γαλλία (όπου αυξήθηκε ο κατώτατος μισθός) με τις US και UK (όπου έμεινε σταθερός) καταλήγοντας στην αρνητική αυτή σχέση. Ενώ, προτείνει ως λύση τις επιδοτήσεις με τη μορφή φορολογικών πιστώσεων σε εργαζόμενους ή επιχειρήσεις, ή με τη μορφή πληρωμής κάποιου χρηματικού ποσού σε επιχειρήσεις για κάθε εργαζόμενο. Το δεύτερο άρθρο των Dolado et al (1996) μελετά τη Γαλλία, την Ολλανδία, την Ισπανία και το UK. Καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα, ενώ παράλληλα προτείνει ως εναλλακτικές πολιτικές τη μείωση των φόρων για τους χαμηλόμισθους και την αύξηση για τους υψηλόμισθους, και τις επιδοτήσεις.

Τέλος, δύο ακόμη άρθρα με πανομοιότυπα αποτελέσματα που αναφέρονται, όμως στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας είναι του Gavroglou (2013) και των Karamanis και Naxakis (2014). Ο Gavroglou (2013) χρησιμοποιώντας δεδομένα από την Eurostat και τον OECD, υποστήριξε ότι ο κατώτατος μισθός και η ανεργία δε σχετίζονται, ούτε για την περίπτωση της Ελλάδας, ούτε όμως διεθνώς. Επιπλέον, η ανύπαρκτη αυτή σχέση ισχύει και μεταξύ κατώτατου μισθού και νεανικής ανεργίας, καθώς θεωρεί παράδοξο να επηρεάζει ο κατώτατος μισθός τη νεανική ανεργία, εφόσον δεν επηρεάζει την ανεργία στο σύνολό της.

Σύμφωνοι με το συμπέρασμα του Gavroglou (2013), όσον αφορά την Ελλάδα, είναι και οι Karamanis και Naxakis (2014) που βασίστηκαν στην El Stat και τη National General Collective Agreement (NGCA) υποστηρίζοντας πως η σχέση κατώτατου μισθού και ανεργίας είναι αμφιλεγόμενη, καθώς εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά της αγοράς, ενώ για την εμφάνιση της ανεργίας ευθύνονται άλλοι παράγοντες και όχι ο κατώτατος μισθός.

3.4 Βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στη φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος

Η βιβλιογραφία που αφορά τη σχέση κατώτατου μισθού και φτώχειας/αναδιανομής εισοδήματος βασίζεται κατά κύριο λόγο σε μοντέλα προσομοίωσης του εκάστοτε αρθρογράφου. Burkhauser και Finegan (1989), Mincy (1990), Burkhauser και Sabia (2007), Sabia και Burkhauser (2010), Bird και Manning (2008), Mascella et al (2009), MaCurdy (2015), Campolieti et al (2012). Σε αυτή την ενότητα παρατηρούμε ότι η μειοψηφία των μελετών υποστηρίζει ότι ο κατώτατος μισθός επιδρά θετικά στην αναδιανομή εισοδήματος και την εξάλειψη της φτώχειας, ενώ η πλειοψηφία των ερευνών θεωρεί τον κατώτατο μισθό μη αποτελεσματικό μέτρο για την καταπολέμηση της φτώχειας.

Ανάμεσα στα άρθρα που τονίζουν την αρνητική σχέση μισθού και φτώχειας είναι αυτά των Mincy (1990), Freeman (1996) και Dube (2014). Ο Mincy (1990) χρησιμοποιεί δεδομένα από την March 1987 Current Population Survey (CPS), ενώ πραγματοποιεί time-series εκτιμήσεις για τις αρνητικές επιπτώσεις της απασχόλησης (disemployment effects). Αποδεικνύει ότι το poverty gap των οικογενειών (με πλήρη κάλυψη και τουλάχιστον ένα άτομο να είναι χαμηλόμισθο) μειώνεται κατά 11,1%. Επιπλέον, τα αποτελέσματα δε θα αλλάξουν πολύ, αν αλλάξουν οι υποθέσεις για τα disemployment effects, διότι αυτά αφορούν κυρίως εφήβους, οι οποίοι έχουν μικρή συνεισφορά στο οικογενειακό εισόδημα. Αν όμως τα disemployment effects αφορούν τους ενήλικες, τότε η μείωση της φτώχειας θα είναι μικρότερη.

Ο Freeman (1996) υποστηρίζει χωρίς εμπειρική έρευνα, πως παρ' όλο που ο κατώτατος μισθός δεν είναι πανάκεια, βοηθά τους χαμηλόμισθους και μειώνει την ανισότητα. Ωστόσο, έχει κινδύνους απολύσεων, οι οποίοι αυξάνονται όσο αυξάνεται ο κατώτατος μισθός, αν και όσο υψηλότερος είναι ο κατώτατος μισθός, τόσο υψηλότερη είναι η αναδιανομή που προκαλεί.

Ένα ακόμη άρθρο που έχει συζητηθεί αρκετά και έχει διχάσει αρκετούς οικονομολόγους, είναι αυτό του Dube (2014). Ο Dube (2014) χρησιμοποίησε δεδομένα από τη March CPS για τη χρονική περίοδο 1990-2012 και πραγματοποίησε two-way (state and time) fixed effects εκτιμήσεις για να καταλήξει ότι ο κατώτατος μισθός καθώς αυξάνεται οδηγεί σε αύξηση των εισοδημάτων και μείωση της φτώχειας.

Δύο άρθρα που κάνουν συγκρίσεις ανάμεσα σε δύο χρονικά έτη και τελικά καταλήγουν σε αντίθετα συμπεράσματα, είναι αυτά των Addison και Blackburn (1999) και Sabia και Burkhauser (2010). Το πρώτο χρησιμοποιεί δεδομένα από τη CPS για να δημιουργήσει Panel of state-level παρατηρήσεις για τη χρονική περίοδο 1983-1996 και εκτιμά fixed effects μοντέλα. Καταλήγει ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού το 1980 οδήγησε σε

αύξηση της φτώχειας, ενώ η αύξηση του κατώτατου μισθού το 1990 σε μείωση της φτώχειας. Σύμφωνα με τον ίδιο, η διαφορά αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι το 1990 δεν υπάρχουν *disemployment effects*.

Το δεύτερο άρθρο, αντίθετα, χρησιμοποιεί πάλι δεδομένα από τη March CPS για την αύξηση του κατώτατου μισθού το 2003 και 2007 και κάνει *fixed effects* εκτιμήσεις. Από τα δεδομένα προκύπτει ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού δεν επηρέασε τα ποσοστά φτώχειας. Ωστόσο, από την προσομοίωση, όταν λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις στην εργασία συμπεραίνει ότι θα υπάρξουν απολύσεις των φτωχών, ενώ όταν δε λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις στην εργασία προκύπτει ότι η δεύτερη αύξηση του κατώτατου μισθού (2007) βοήθησε τους φτωχούς κατά 11,3%, ενώ η πρώτη (2003) κατά 15,8%. Μάλιστα, σε αντίθεση με τα παραπάνω άρθρα, και σε συμφωνία με τα υπόλοιπα παρακάτω, συμπέρανε ότι ο κατώτατος μισθός δεν είναι καλό εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχειας, διότι : 1) πολλοί φτωχοί και σχεδόν φτωχοί (48,9%) παίρνουν παραπάνω από τον κατώτατο μισθό, 2) οι περισσότεροι εργαζόμενοι (89%) που κερδίζουν δεν είναι φτωχοί και 3) η αύξηση του κατώτατου μισθού προκαλεί ανεργία στους φτωχούς εργαζόμενους.

Τα συμπεράσματα αυτά, ωστόσο, δεν είναι καινούρια, καθώς είχαν ήδη προκύψει και από παλαιότερες έρευνές τους (Burkhauser και Sabia (2004), (2007)). Σύμφωνα με τη χρονικά πρώτη (2004), η οποία στηρίζεται σε δεδομένα της March 2003 CPS, οι φτωχοί δεν ωφελούνται από την αύξηση του κατώτατου μισθού, καθώς από τα οφέλη μόνο το 15% πηγαίνει σε αυτούς, ενώ περίπου το 60% πηγαίνει στα άτομα που ζουν δύο φορές πάνω από το όριο της φτώχειας. Ακόμη, η πλειοψηφία των φτωχών εργαζόμενων (70,7%) λαμβάνει, ήδη, υψηλότερο μισθό από τον κατώτατο. Ωστόσο, συνεχίζουν να ζουν σε φτώχεια επειδή είτε δε δουλεύουν πλήρη απασχόληση, είτε το μέγεθος της οικογένειας είναι αρκετά μεγάλο σε σχέση με το ποσοστό του μισθού που παίρνουν, έτσι ώστε να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Επιπλέον, τονίζουν και εδώ, πως κάποιοι εργαζόμενοι θα μείνουν άνεργοι, εξαιτίας της αύξησης του κατώτατου μισθού.

Η επόμενη έρευνά τους (Burkhauser και Sabia (2007)) στηρίζεται σε δεδομένα από τη March CPS και δημιουργεί Panel of states and years για τη χρονική περίοδο 1988-2003 κάνοντας εκτιμήσεις με *fixed effects* μεθόδους. Προέκυψε ότι το 87% των εργαζόμενων που ωφελείται από την αύξηση του κατώτατου μισθού ανήκει σε μη-φτωχές οικογένειες, ενώ οι φτωχοί εργαζόμενοι λαμβάνουν μισθό υψηλότερο από τον κατώτατο.

Ομοίως και στο άρθρο τους οι Burkhauser και Finegan (1989) χρησιμοποιώντας δεδομένα από τις απογραφές των 1950, 1960, 1970 και 1980 αλλά και τη March 1985

CPS, καταλήγουν ότι ο κατώτατος μισθός δεν έχει αναδιανεμητικές ιδιότητες, διότι ωφελούνται περισσότερο (40%) οι χαμηλόμισθοι που ανήκουν σε νοικοκυριά πάνω από τα όρια της φτώχειας και λιγότερο (11%) εκείνοι που ζουν σε κατάσταση φτώχειας. Επιπλέον, οι άνεργοι φτωχοί επιβαρύνονται από τις πληθωριστικές επιπτώσεις.

Ο Sabia (2014) και στο δικό του άρθρο συμφωνεί με την παραπάνω διαπίστωση, ότι ο κατώτατος μισθός δεν είναι αποτελεσματική πολιτική για τη φτώχεια, βασιζόμενος σε Difference-in-Difference εκτιμήσεις και δεδομένα από την CPS για τη χρονική περίοδο 1979-2012. Ενώ, παράλληλα υποστηρίζει πως αν δεν υπάρχουν δυσμενείς επιπτώσεις στην αγορά εργασίας, τότε έχουμε αναδιανομή εισοδήματος από την επιχείρηση στον εργαζόμενο, με αποτέλεσμα να ξεφεύγουν από τα όρια της φτώχειας κάποιοι φτωχοί εργαζόμενοι. Αντίθετα, όταν υπάρχουν δυσμενείς επιπτώσεις στη ζήτηση εργασίας (π.χ. ανεργία), τότε η αναδιανομή εισοδήματος γίνεται μεταξύ ανειδίκευτων, οδηγώντας στη φτώχεια και τους σχεδόν-φτωχούς εργαζόμενους. Άρα, σε αυτή την περίπτωση έχουμε αναδιανομή φτώχειας.

Τα επόμενα τέσσερα άρθρα αναφέρονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Το άρθρο των Bird και Manning (2008) αναφέρεται στην περίπτωση της Ινδονησίας, υποστηρίζοντας ότι ο κατώτατος μισθός βοηθά κάποιους φτωχούς να βγουν από τη φτώχεια, αλλά τους περισσότερους τους επιβαρύνει μέσω αυξήσεων των τιμών των αγαθών. Πιο συγκεκριμένα, προέκυψε ότι το 43% των οφελών πάει στους φτωχούς και το 58% στους μη-φτωχούς. Ακόμη 1 στα 5 φτωχά νοικοκυριά κερδίζει από το υψηλότερο εισόδημα, ενώ τα 4 στα 5 χάνουν από την τιμή. Αν συμπεριληφθούν και οι απολύσεις, τότε οι φτωχοί κερδίζουν ακόμη λιγότερα.

Η έρευνα των Campolieti et al (2012) αφορά τον Καναδά και αρχικά χρησιμοποιεί δεδομένα από την Survey of Labor and Income Dynamics (SLID) για OLS εκτιμήσεις καταλήγοντας ότι ο κατώτατος μισθός δεν έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στη φτώχεια. Στη συνέχεια πραγματοποιεί simulation εκτιμήσεις με δεδομένα από την March 2008 Labor Force Survey (LFS) και αποδεικνύει ότι 30% είναι τα οφέλη που πηγαίνουν στους φτωχούς και 70% τα οφέλη που πηγαίνουν στους πλούσιους.

Η μελέτη των Mascella et al (2016) αφορά ακόμα πιο συγκεκριμένα το Ontario. Βασίζεται σε δεδομένα από την Canada's Survey of Labor and Income Dynamics για το 2004 και καταλήγει σε δύο σημαντικά συμπεράσματα. Πρώτον, πάνω από το 80% των χαμηλόμισθων εργαζόμενων δεν ανήκει σε φτωχές οικογένειες και δεύτερον, πάνω από το 75% των φτωχών οικογενειών δεν έχουν μέλος που να είναι χαμηλόμισθος εργαζόμενος. Στην ουσία, η ομάδα που θα ξεφύγει από τα όρια της φτώχειας, λόγω

αύξησης του κατώτατου μισθού είναι η τομή των χαμηλόμισθων εργαζόμενων και των μελών των φτωχών οικογενειών. Αυτή αποτελεί το 17,1% των φτωχών ατόμων ή το 23,2% των φτωχών νοικοκυριών (άρα λιγότερο από το ¼). Μάλιστα, στην προσομοίωση που κάνουν, η φτώχεια μειώνεται μόνο από 13,62% σε 13,57%.

Την περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών μελέτησαν οι Neumark et al (2005), χρησιμοποιώντας δεδομένα από τη March CPS για τη χρονική περίοδο 1986-1995 και κάνοντας Difference-in-Difference εκτιμήσεις. Οι αποδείξεις έδειξαν ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού, αύξησε το εισόδημα κάποιων φτωχών οικογενειών, αλλά η καθαρή συνέπεια ήταν να αυξήσει τις οικογένειες που είναι κάτω ή κοντά στα όρια της φτώχειας.

Επιπρόσθετα, και σε ένα προηγούμενο άρθρο τους (Neumark και Wascher (2002)), χρησιμοποίησαν δεδομένα από τη March CPS για τα έτη 1986-1995 και κατέληξαν ότι, μπορεί να αυξάνεται η πιθανότητα των φτωχών οικογενειών να ξεφύγουν από τη φτώχεια, αλλά, παράλληλα αυξάνεται και η πιθανότητα των μη-φτωχών οικογενειών να πτωχεύσουν. Εφόσον, όμως η εκτιμώμενη αύξηση των νοικοκυριών να πτωχεύσουν είναι μεγαλύτερη, ο κατώτατος μισθός δεν είναι αποτελεσματικός.

Στα πλαίσια της αρνητικής επίδρασης του κατώτατου μισθού στην αναδιανομή εισοδήματος, όπως διαπίστωσε η πλειοψηφία των αρθρογράφων, αλλά ακόμη και αυτοί που υποστήριζαν το θεσμό του κατώτατου μισθού, προτείνουν εναλλακτικές πολιτικές, ως καλύτερα και αποτελεσματικότερα μέτρα για τη μείωση της φτώχειας και την αναδιανομή του εισοδήματος. Η λύση που προτείνουν κατά πλείστον είναι η πολιτική του Earned Income Tax Credit (EITC) (ή Working Income Tax Benefit (WITF)). Κάποια από τα άρθρα που αναφέρουν τις εναλλακτικές αυτές πολιτικές είναι των Sabia (2014), Burkhauser και Sabia (2004) και (2007) , Sabia και Burkhauser (2010), Campolieti et al (2012), Dube (2014), Mascella et al (2016).

Οι πολιτικές αυτές βασικά περιλαμβάνουν επιδοτήσεις μισθών που απευθύνονται σε φτωχούς εργαζόμενους και διαχειρίζονται μέσω του φορολογικού συστήματος, ώστε να βασίζονται στις οικογενειακές ανάγκες. Η επιδότηση μειώνεται καθώς το εισόδημα αυξάνεται, έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται τα οφέλη στα άτομα με υψηλότερα εισοδήματα. Επιπλέον, δεδομένου ότι οι υψηλότεροι μισθοί πληρώνονται από το κράτος και δεν επιβαρύνουν τους εργοδότες, δεν υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση. Ωστόσο, και αυτές οι πολιτικές έχουν τους επικριτές τους, όπως για παράδειγμα τον Freeman (1996), που τις θεωρεί μη αποτελεσματικές.

Τέλος, ο Leffler (1978) επιχείρησε να απαντήσει το ερώτημα, γιατί η ομάδα των φτωχών ψηφίζει την πολιτική του κατώτατου μισθού εφόσον οι φτωχοί πλήττονται από

αυτόν, δίνοντας δύο πιθανές εκδοχές. Πρώτον, επηρεάζονται από τα lobbies τα οποία μπορεί να εξυπηρετούν δικά τους συμφέροντα. Δεύτερον, έχουν άγνοια για τις πραγματικές επιπτώσεις.

3.5 Συμπέρασμα

Όπως παρατηρεί κανείς, υπάρχει ένα μεγάλο πλήθος βιβλιογραφίας που αφορά τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι παρ' όλο που είναι ευρέως γνωστό ότι ο κατώτατος μισθός επηρεάζει την ανάπτυξη, την απασχόληση και την κατάσταση φτώχειας μίας οικονομίας, δεν είναι αρκετές οι αποδείξεις σχετικά με την κατεύθυνση της επίδρασης. Αυτό οδηγεί τους οικονομολόγους σε διχασμό και τους διακρίνει στις δύο κατηγορίες που προαναφέραμε: τους υποστηρικτές και τους επικριτές της πολιτικής του κατώτατου μισθού.

Στην περίπτωση της σχέσης κατώτατου μισθού και αναδιανομής εισοδήματος, τα πράγματα ίσως είναι πιο ξεκάθαρα. Οι περισσότερες έρευνες κρίνουν αρνητικά την επίδραση του κατώτατου μισθού στη φτώχεια και υποστηρίζουν πως ο θεσμός του κατώτατου μισθού δεν αποτελεί ένα αποτελεσματικό αναδιανεμητικό μέτρο, όπως αρχικά είχε χαρακτηρίσει η παραδοσιακή νεοκλασική θεωρία.

Με βάση τις πιο πρόσφατες μελέτες, διακρίνεται μία οριακά πλέον εμφανή θετική σχέση μεταξύ του κατώτατου μισθού και της απασχόλησης. Οι παλαιότερες έρευνες υποστήριζαν πως ο κατώτατος μισθός επιδρά αρνητικά στην αγορά εργασίας μειώνοντας την απασχόληση και αυξάνοντας την ανεργία. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια φαίνεται πως η προσέγγιση απορρίπτεται, με τους περισσότερους οικονομολόγους να υποστηρίζουν την κενσκιανή θεωρία που εμφανίζει ανύπαρκτη σχέση μεταξύ κατώτατων μισθών και ανεργίας/εργασίας.

Τέλος, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η βιβλιογραφία που αφορά τις πιθανές επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην ανάπτυξη/μεγέθυνση είναι ακόμη σε πρώιμο στάδιο και αρκετά περιορισμένη στον αριθμό. Επομένως, συνεχίζει να παραμένει έντονος ο διχασμός των επιστημόνων σχετικά με την επίδραση (αν είναι αρνητική ή θετική).

Όπως είναι εύκολο να διακρίνει κανείς, ο κατώτατος μισθός αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί ένα φλέγον θέμα συζήτησης. Στο παρακάτω κεφάλαιο λοιπόν, θα πραγματοποιηθεί μία προσπάθεια να προσδιοριστεί η επίδραση του κατώτατου μισθού στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη των χωρών ΟΟΣΑ, έτσι ώστε να προκύψει ένα αποτέλεσμα για την πολιτική του κατώτατου μισθού με βάση κάποιες αποδείξεις.

4. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

4.1 Μεθοδολογία

Για την εμπειρική ανάλυση των επιπτώσεων που έχει ο κατώτατος μισθός στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη (ανάπτυξη, απασχόληση και φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος) χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από τον OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) για 49 χώρες (Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Καναδάς, Τσεχία, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ιαπωνία, Κορέα, Λουξεμβούργο, Μεξικό, Ολλανδία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Τουρκία, Ην. Βασίλειο, ΗΠΑ, Χιλή, Κίνα, Κολομβία, Εσθονία, Ινδονησία, Ισραήλ, Ρωσία, Σλοβενία, Ν. Αφρική, Λετονία, Βραζιλία, Λιθουανία, Σαουδική Αραβία, Κόστα Ρίκα, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Μάλτα, Ρουμανία) για τη χρονική περίοδο 1976-2016.

Οι εξαρτημένες μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν είναι οι:

LGDP/CAPITA =λογάριθμος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, σύνολο, δολάρια ΗΠΑ/κάτοικο, 1976-2016

UNEMPLOYMENT =ποσοστό ανεργίας, σύνολο, % του εργατικού δυναμικού, 1976 – 2016

POVERTY_RATE =Ποσοστό φτώχειας, σύνολο, 1976-2016.

Ως κύριες ανεξάρτητες μεταβλητές επιλέχθηκαν οι:

KAITZ_INDEX =κατώτατοι μισθοί σε σχέση με τους μέσους μισθούς των εργαζομένων με πλήρη απασχόληση, ποσοστό

ABS_LMINIMUM_WAGE =απόλυτη τιμή του λογαρίθμου του πραγματικού κατώτατου μισθού, ωριαίος, σε σταθερές τιμές του 2015, σε δολάρια ΗΠΑ 2015, PPP.

Ενώ, οι υπόλοιπες μεταβλητές των υποδειγμάτων είναι οι:

POPULATION =ποσοστό ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης, σύνολο, 1976-2016

GOVERN_EXPEND =δαπάνες της γενικής κυβέρνησης, σύνολο, % του ΑΕΠ, 1976 – 2016

EDUCATION =επίπεδο εκπαίδευσης ενηλίκων, τριτοβάθμια, % των ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 1976 – 2016

COMPETITIVENESS =εισαγωγές ως περιεχόμενο των εξαγωγών, σύνολο, % των ακαθάριστων εξαγωγών, 1976-2016

FLEXIBILITY =ποσοστό μερικής απασχόλησης, σύνολο, % της απασχόλησης, 1976-2016

TAX =φόρος επί του προσωπικού εισοδήματος, σύνολο, % του ΑΕΠ, 1965 – 2016.

Η ανάλυση έγινε με Panel και fixed effects μεθοδολογίες για τις παλινδρομήσεις που αφορούν την ανάπτυξη και την απασχόληση, καθώς αποδείχτηκαν ως οι πλέον καταλληλότερες από το Hausman test, διότι τα individual specific effects (a) δεν εξαρτώνται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές (KAITZ_INDEX, ABS_LMINIMUM_WAGE, POPULATION, GOVERN_EXPEND, EDUCATION, COMPETITIVENESS, FLEXIBILITY, TAX). Ενώ, για τη φτώχεια/αναδιανομή φτώχειας η ανάλυση έγινε με Panel και random effects, βασιζόμενη στο Hausman test, καθώς τα individual specific effects (a) εξαρτώνται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές (ABS_LMINIMUM_WAGE, POPULATION, GOVERN_EXPEND, EDUCATION, COMPETITIVENESS, FLEXIBILITY, TAX).

Τέλος, πριν την ανάπτυξη του οικονομετρικού υποδείγματος, μπορεί κάποιος να παρατηρήσει στους επόμενους τρεις πίνακες (Πίνακας 6, Πίνακας 7 και Πίνακας 8) τις μεταβλητές ελέγχου που χρησιμοποιήθηκαν σε κάποια από τα πιο διαδεδομένα και πολυσυζητημένα άρθρα της διεθνούς βιβλιογραφίας. Στον Πίνακα 6 περιλαμβάνονται οι αρθρογράφοι, οι μελέτες τους και οι control variables που επέλεξαν για την ανάλυση της εμπειρικής σχέσης μεταξύ ανάπτυξης και κατώτατου μισθού. Αντίστοιχα, ο Πίνακας 7

περιέχει τους οικονομολόγους , τα άρθρα και τις μεταβλητές που χρησιμοποίησαν, για να μελετήσουν τη σχέση κατώτατων μισθών και απασχόλησης/ανεργίας, ενώ ο Πίνακας 8 περιέχει παρόμοιες πληροφορίες που αφορούν τη σχέση κατώτατων μισθών και φτώχειας/αναδιανομής εισοδήματος.

PAPER	CONTROL VARIABLES				
Minimum Wages And Gross Domestic Product (Sabia)	Poverty rate				
	Share of population non-White				
	Prime-age wage rate				
	Prime-age male unemployment rate				
	Share of population aged 16 to 19 years				
	Per-pack cigarette tax				
	Per-gallon beer tax				
	Sales tax rate				
Distributive Politics and Economic Growth (Alesina and Rodrick)	Primary school enrollment ratio in 1960				
	Gini coefficient of income inequality, measured close to 1960				
	Gini coefficient of land distribution inequality, measured close to 1960				
	Democracy dummy				

Πίνακας 6: Growth

PAPER	CONTROL VARIABLES				
Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania (Card and Krueger)	FTE employment				
	Percentage full-time employees				
	Starting wage				
	Wage = \$4.25 (percentage)				
	Price of full meal				
	Hours open (weekday)				
	Recruiting bonus				
The Effect of the Minimum Wage on Employment and Unemployment (Brown, Gilroy and Kohen)	Business Cycle				
	Population Share				
	Armed Forces				
	School Enrollment				
	Employment Programs				
Employment Effects of Minimum and Subminimum Wage: Panel Data on State Minimum Wage Laws (Neumark and Wascher)	Time				
	Proportion of Population in Age Group				
	Prime-Age Male Unemployment Rate				
The Effect of the Minimum Wage on the Fast-Food Industry (Katz and Krueger)	Proportion of Age Group in School				
	Company-Owned				
	Wendy's (1 = Yes)				
	Kentucky Fried Chicken (1 = Yes)				
	Log Number of Employees				
	City Unemp. Rate in 1986				
Employment and the Introduction of a Minimum Wage in Britain (Machin and Manning)	Log Population				
	employment, toughness (instrumented and not instrumented)				
Do minimum wages raise employment? Evidence from the U.S. retail-trade sector (Addison, Blackburn and Cotti)	employee hours, toughness (instrumented and not instrumented)				
	Total employment in sector				
	Average weekly earnings				
	Total private employment				
	Total private average weekly earnings				
	Population (annual)				
	Unemployment rate (all industries)				
	Real minimum wage				
Enrollment rate (state-level)					

Πίνακας 7: Employment

PAPER	CONTROL VARIABLES
How Effective Is the Minimum Wage at Supporting the Poor? (MaCurdy)	Income quintile
	Taxes
	Poverty level
	Wages
	Family type
Minimum Wages and Poverty (Addison and Blackburn)	Log of Minimum Wage
	Level of Minimum Wage
	Prime-Age Poverty Rate
	Prime-Age Male Unemployment Rate
	Average Rate
	Percent White, Non-Hispanic
	Percent Hispanic
The Effectiveness of Minimum-Wage Increases in Reducing Poverty: Past, Present, And Future (Burkhauser and Sabia)	Log (proportion of adult males unemployed)
	Log (average adult wage rate)
The (Non) Impact of Minimum Wages on Poverty: Regression and Simulation Evidence for Canada (Campolieti, Gunderson and Lee)	Prime age Male Unemployment Rate
	Log (Average Adult Wage Rate)
	Percentage aged 54-64
	Percentage Aged 16-24
Minimum Wages and Poverty: Will a \$9.50 Federal Minimum Wage Really Help the Working Poor? (Sabia and Burkhauser)	Prime-age male unemployment rate
	Log (average adult wage rate)
	Percentage of individuals aged 54-64
	Percentage of individuals aged 16-24
Do Minimum Wage Fight Poverty (Neumark and Wascher)	Prime-age male unemployment rate
	Maximum AFCD benefits
	AFCD waiver
	25th centile of wage distribution
	50th centile of wage distribution

Πίνακας 8: Poverty

4.2 Ανάπτυξη οικονομετρικού υποδείγματος

Η 1^η παλινδρόμηση αφορά την ανάπτυξη και έχει τη μορφή:

$$LGDP/CAPITA_{it} = a_0 + a_1 KAITZ_INDEX_{it} + a_2 POPULATION_{it} + a_3 GOVERN_EXPEND_{it} + a_4 EDUCATION_{it} + a_5 COMPETITIVENESS_{it} + a_6 FLEXIBILITY_{it} + a_7 TAX_{it} + u_1,$$

όπου i ο δείκτης των χωρών και t ο δείκτης του χρόνου.

Ο συντελεστής που δείχνει τη σχέση κατώτατου μισθού και κατά κεφαλήν ΑΕΠ (a_1) μπορεί να είναι είτε θετικός, είτε αρνητικός, διότι όπως έχει ήδη αναφερθεί η επίδραση της αύξησης του κατώτατου μισθού στην οικονομική ανάπτυξη είναι αμφιλεγόμενη. Από τη μία πλευρά, η αύξηση του κατώτατου μισθού αυξάνει τα κόστη και τις τιμές και

μειώνει τα κέρδη, οδηγώντας σε μείωση της απασχόλησης και των ωρών εργασίας και έπειτα σε μείωση του ΑΕΠ. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση του κατώτατου μισθού αυξάνει το εισόδημα των εργαζόμενων που συνεχίζουν να εργάζονται, αυξάνοντας έτσι το ΑΕΠ.

Ο συντελεστής του πληθυσμού (a_2) αναμένεται να είναι αρνητικός, διότι η ποσοστιαία αύξηση του πληθυσμού μειώνει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ εφόσον το ΑΕΠ παραμένει σταθερό. Όσον αφορά τη σχέση δημοσίων δαπανών και ΑΕΠ προβλέπεται να είναι επίσης αρνητική ($a_3 < 0$), εφόσον αυτές χρηματοδοτούνται μέσω της φορολογίας, διότι όσο αυξάνονται οι δημόσιες δαπάνες το ΑΕΠ μειώνεται και κατά συνέπεια και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Αντίθετα, θετική οφείλει να είναι η σχέση εκπαίδευσης και κατά κεφαλήν ΑΕΠ ($a_4 > 0$), η οποία προκύπτει λόγω αύξησης της παραγωγικότητας που οφείλεται στη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου.

Αρνητικός συντελεστής πιθανότατα να είναι ο a_5 , γιατί όσο λιγότερο ανταγωνιστική είναι η οικονομία μίας χώρας, τόσο περισσότερο αυξάνονται οι εισαγωγές σε σχέση με τις εξαγωγές της οδηγώντας σε μείωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Αντίθετα, θετικός πρέπει να είναι ο συντελεστής a_6 , γιατί όσο αυξάνεται η μερική απασχόληση⁶, το ΑΕΠ αυξάνεται διότι παράγεται εισόδημα.

Τέλος, ο συντελεστής του φόρου μπορεί να είναι αρνητικός, αλλά και θετικός. Η φορολογία εισοδήματος δείχνει αναδιανεμητικότητα, δηλαδή το κράτος παίρνει από τους πλουσιότερους περισσότερα χρήματα σε σχέση με τους φτωχότερους και τα επιστρέφει στους φτωχούς με τη μορφή επιδομάτων. Επομένως, από τη μία πλευρά θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι όσο αυξάνεται η φορολογία εισοδήματος, κυρίως των πλουσίων, μειώνεται η αποταμίευση και κατά συνέπεια η επένδυση και το ΑΕΠ. Ενώ, από την άλλη πλευρά, κάποιος άλλος θα μπορούσε να πει ότι αυτό έχει σχέση και με τις δαπάνες που χρηματοδοτούνται με αυτή τη φορολογία. Δηλαδή, αν χρηματοδοτούνται δημόσιες υποδομές και επενδύσεις, τότε πιθανόν να έχει και θετικό αποτέλεσμα στο ΑΕΠ.

Η 2^η παλινδρόμηση αφορά την απασχόληση και έχει τη μορφή:

⁶ Υψηλό ποσοστό μερικής απασχόλησης δείχνει ότι κατά κάποιο τρόπο υπάρχει «ευελιξία» στην αγορά εργασίας.

$$\text{UNEMPLOYMENT}_{it} = b_0 + b_1\text{ABS_LMINIMUM_WAGE}_{it} + b_2\text{POPULATION}_{it} + b_3\text{GOVERN_EXPEND}_{it} + b_4\text{EDUCATION}_{it} + b_5\text{COMPETITIVENESS}_{it} + b_6\text{FLEXIBILITY}_{it} + b_7\text{TAX}_{it} + u_2 ,$$

όπου i ο δείκτης των χωρών και t ο δείκτης του χρόνου.

Ο συντελεστής που δείχνει τη σχέση κατώτατου μισθού και ανεργίας (b_1) έχει αμφιλεγόμενο πρόσημο. Εάν είναι θετικός τότε συμβαδίζει με τη θέση της παραδοσιακής νεοκλασικής θεωρίας, που οι περισσότεροι σύγχρονοι οικονομολόγοι έχουν απορρίψει. Εάν είναι αρνητικός, τότε συνάδει με την περίπτωση της μονοψωνιακής αγοράς, όπως επίσης και με ένα πλήθος άρθρων της σύγχρονης βιβλιογραφίας. Ενώ και στις δύο περιπτώσεις μπορεί να εξηγείται από διαφορετικές πλευρές της κενυσιανής προσέγγισης.

Η σχέση πληθυσμού και ανεργίας (b_2) είναι δύσκολο να ερμηνευτεί. Είναι πιθανό η αύξηση του πληθυσμού να οδηγήσει σε αύξηση της ανεργίας, εάν η οικονομία παραμένει στάσιμη και δε δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας. Ωστόσο, η σχέση αυτή είναι αρκετά πολύπλοκη. Θετικό πρόσημο αναμένεται για το b_3 , είτε οι δημόσιες δαπάνες χρηματοδοτούνται από τη φορολογία των επιχειρήσεων και α' φυσικών προσώπων, είτε από δανεισμό. Εάν οι δημόσιες δαπάνες επιβαρύνουν, κυρίως εργοδότες, αλλά και εργαζόμενους, οδηγούν τελικά την οικονομία σε αύξηση της ανεργίας. Εάν πάλι χρηματοδοτούνται μέσα από τον δανεισμό, επίσης οδηγούν σε μείωση του ΑΕΠ και ανεργία.

Αντίθετο πρόσημο αναμένεται πως θα έχει ο συντελεστής της εκπαίδευσης ($b_4 < 0$) και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα άτομα βελτιώνοντας το μορφωτικό τους επίπεδο, διεκδικούν θέσεις εργασίας και μειώνουν έτσι την ανεργία.

Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας μίας οικονομίας επηρεάζει θετικά την ανεργία ($b_5 > 0$), διότι καθώς αυξάνονται οι εισαγωγές μίας χώρας σε σχέση με τις εξαγωγές της, οι τοπικές επιχειρήσεις γίνονται λιγότερο ανταγωνιστικές, μειώνοντας έτσι τις θέσεις απασχόλησης και αυξάνοντας την ανεργία. Επιπρόσθετα, η αύξηση της μερικής απασχόλησης (b_6) πιθανότατα είναι ενθαρρυντικός παράγοντας για την εύρεση εργασίας. Ωστόσο, δεν αποκλείεται σε ορισμένες περιπτώσεις τα άτομα να προτιμήσουν την ανεργία από τη μερική απασχόληση (π.χ. υψηλά επιδόματα ανεργίας). Τέλος, και ο φόρος εισοδήματος θεωρείται αρνητικό κριτήριο στην απόφαση κάποιου ατόμου να βρει εργασία, εφόσον μειώνει το εισόδημα του εργαζόμενου, οπότε το b_7 προβλέπεται ότι θα είναι αρνητικό.

Η 3^η παλινδρόμηση αφορά τη φτώχεια/αναδιανομή φτώχειας και έχει τη μορφή:

$$POVERTY_RATE_{it} = c_0 + c_1ABS_LMINIMUM_WAGE_{it} + c_2POPULATION_{it} + c_3GOVERN_EXPEND_{it} + c_4EDUCATION_{it} + c_5COMPETITIVENESS_{it} + c_6FLEXIBILITY_{it} + c_7TAX_{it} + u_3 ,$$

όπου i ο δείκτης των χωρών και t ο δείκτης του χρόνου.

Ο συντελεστής που δείχνει τη σχέση κατώτατου μισθού και φτώχειας (c_1) μπορεί να είναι είτε θετικός, είτε αρνητικός, καθώς και σε αυτή την περίπτωση οι απόψεις των οικονομολόγων δίστανται, με την πλειοψηφία να κλίνει στη θετική σχέση, σύμφωνα με την οποία ο κατώτατος μισθός δεν αποτελεί αποτελεσματικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχειας. Η ενδεχόμενη αρνητική επιρροή οφείλεται στο γεγονός ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού, αυξάνει το εισόδημα των φτωχών και μειώνει τη φτώχεια. Αντίθετα, η αύξηση του κατώτατου μισθού μειώνει τις ευκαιρίες απασχόλησης για τους φτωχούς, όπως επίσης και τις ώρες εργασίας, οδηγώντας σε αύξηση της φτώχειας.

Ο συντελεστής του πληθυσμού (c_2) αναμένεται να είναι λογικά θετικός, καθώς όσο ο πληθυσμός μίας χώρας αυξάνεται, τόσο θα αυξάνεται και το ποσοστό φτώχειας της, εφόσον δεν αυξάνεται το συνολικό εισόδημα. Από την άλλη πλευρά, σκοπός της ύπαρξης των δημοσίων δαπανών είναι να ενισχύουν τους φτωχούς με τη μορφή επιδομάτων. Ωστόσο, σημαντικό ρόλο και εδώ παίζει ο τρόπος χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών. Εάν η χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών γίνεται με φορολογία, τότε είναι πιθανό πολλές επιχειρήσεις να οδηγηθούν σε πτώχευση και το ποσοστό των φτωχών ατόμων να αυξηθεί ($c_3 > 0$). Εάν όμως οι δημόσιες δαπάνες χρηματοδοτούνται μέσω δανεισμού, τότε η οικονομία, τουλάχιστον βραχυχρόνια ωφελείται ($c_3 < 0$). Όσον αφορά την εκπαίδευση, είναι πιθανό αλλά όχι και απόλυτο, να επηρεάζει αρνητικά το ποσοστό φτώχειας ($c_4 < 0$), καθώς ανοίγει νέους ορίζοντες και δίνει στα άτομα περισσότερες ευκαιρίες για εργασία, μειώνοντας έτσι τον αριθμό των ατόμων που ζουν κάτω ή στα όρια της φτώχειας.

Ο συντελεστής που μας δηλώνει πόσο ανταγωνιστική είναι μία οικονομία (c_5) πιθανότατα να είναι θετικός, διότι όσο μειώνεται η ανταγωνιστικότητα μίας οικονομίας, τόσο περισσότερο μειώνονται τα κέρδη των επιχειρήσεων και το ΑΕΠ και αυξάνεται η ανεργία, οδηγώντας περισσότερα άτομα στα όρια ή κάτω από τα όρια της φτώχειας. Αντιθέτως, το c_6 θα προκύψει πιθανότατα αρνητικό, διότι όσο αυξάνεται η μερική απασχόληση, η ανεργία μειώνεται και κατ' επέκταση και η φτώχεια. Τέλος, ο

συντελεστής του φόρου εισοδήματος (c_7) οφείλει να είναι αρνητικός, εφόσον πηγαίνει αναλογικά με το εισόδημα λειτουργεί ως ένα μέτρο αναδιανομής επιβαρύνοντας τους πιο ευκατάστατους και βοηθώντας τους λιγότερο εύπορους, ευνοώντας την αναδιανομή εισοδήματος μεταξύ πλούσιων και φτωχών.

4.3. Παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων

VARIABLES	(1) model1 LGDP/CAPITA	(2) model2 UNEMPLOYME NT	(3) model3 POVERTY_RAT E
KAITZ_INDEX	0.38972*** (0.10014)		
POPULATION	-0.00773 (0.00845)	-2.30105*** (0.34263)	0.00068 (0.00220)
GOVERN_EXPEND	-0.00529*** (0.00107)	0.24031*** (0.04569)	-0.00071** (0.00028)
EDUCATION	0.02128*** (0.00107)	-0.08046 (0.05229)	0.00106*** (0.00029)
COMPETITIVENESS	-0.00046 (0.00126)	-0.03172 (0.05169)	-0.00186*** (0.00029)
FLEXIBILITY	-0.00751*** (0.00281)	0.92779*** (0.13034)	0.00011 (0.00056)
TAX	-0.01581*** (0.00505)	0.02399 (0.22084)	-0.00102 (0.00152)
ABS_LMINIMUM_WAGE		-5.78281*** (2.00440)	-0.05921*** (0.01809)
Constant	4.15831*** (0.06707)	-5.58799** (2.73031)	0.22405*** (0.01787)
Observations	302	281	142
R-squared	0.76263	0.55943	
Number of COUNTRY_n	20	20	20

Standard errors in parentheses
 *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Πίνακας 9

Πηγή :STATA

Στον παραπάνω Πίνακα 9 παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα αποτελέσματα από τις τρεις παλινδρομήσεις. Ενώ, στους παρακάτω πίνακες (Πίνακας 10, Πίνακας 11, Πίνακας 12) βλέπουμε τα αποτελέσματα για το κάθε μοντέλο ξεχωριστά.

```

Fixed-effects (within) regression              Number of obs   =       302
Group variable: COUNTRY_n                    Number of groups =        20

R-sq:  within = 0.7626                       Obs per group:  min =         9
        between = 0.1017                       avg =       15.1
        overall = 0.2025                       max =        19

                                                F(7,275)       =    126.22
corr(u_i, Xb) = -0.5175                       Prob > F       =     0.0000
    
```

LGDPCAPITA	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
KAITZ_INDEX	.38972	.1001432	3.89	0.000	.1925754	.5868646
POPULATION	-.0077311	.0084548	-0.91	0.361	-.0243754	.0089131
GOVERN_EXPEND	-.0052938	.0010733	-4.93	0.000	-.0074068	-.0031808
EDUCATION	.021285	.0010655	19.98	0.000	.0191874	.0233825
COMPETITIVENESS	-.0004562	.0012595	-0.36	0.717	-.0029356	.0020232
FLEXIBILITY	-.0075149	.0028105	-2.67	0.008	-.0130477	-.0019821
TAX	-.015813	.0050518	-3.13	0.002	-.0257582	-.0058678
_cons	4.158311	.0670726	62.00	0.000	4.02627	4.290352
sigma_u	.20644881					
sigma_e	.0517747					
rho	.94082743	(fraction of variance due to u_i)				

```

F test that all u_i=0:      F(19, 275) =    50.20          Prob > F = 0.0000
    
```

Πίνακας 10: Παλινδρόμηση για την ανάπτυξη

Από τον Πίνακα 9 (model1) και τον Πίνακα 10 μπορεί κάποιος να διακρίνει τη σχέση του κατώτατου μισθού με την οικονομική ανάπτυξη. Η παλινδρόμηση που πραγματοποιήθηκε για να ελεγχθεί η κατεύθυνση της επίδρασης αυτής είχε ως αποτέλεσμα ένα $R^2 = 0,7626$ που σημαίνει ότι περίπου το 76,26% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής LGDP/CAPITA εξηγείται από τις διακυμάνσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών POPULATION, GOVERN_EXPEND, EDUCATION, COMPETITIVENESS, FLEXIBILITY και TAX.

Τα εκτιμώμενα αποτελέσματα δείχνουν θετική σχέση κατώτατου μισθού και ανάπτυξης και είναι στατιστικά σημαντικά. Εάν ο κατώτατος μισθός ως προς το μέσο μισθό (δείκτης Kaitz) αυξηθεί κατά 1%, τότε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ θα αυξηθεί κατά περίπου 0,39. Αυτό οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, η αύξηση του κατώτατου μισθού οδηγεί σε αύξηση του εισοδήματος των εργαζομένων και άρα αύξηση του ΑΕΠ. Δεύτερον, η αύξηση του κατώτατου μισθού οδηγεί σε υψηλότερη παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα μεταξύ των ατόμων, διότι επιδιώκουν να δείχνουν ικανότεροι έτσι ώστε να καταφέρουν να διατηρήσουν τη θέση εργασίας τους. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται πάλι αύξηση του ΑΕΠ.

Ο συντελεστής του πληθυσμού είναι αρνητικός, όπως ήταν προβλεπόμενο. Ωστόσο, το αποτέλεσμα αυτό δεν είναι στατιστικά σημαντικό. Οι δημόσιες δαπάνες έχουν επίσης αρνητικό, αλλά στατιστικά σημαντικό συντελεστή, που σημαίνει ότι καθώς αυξάνονται το ΑΕΠ μειώνεται. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι χρηματοδοτούνται μέσα από τη φορολογία και με αυτόν τον τρόπο μειώνουν τα εισοδήματα των ατόμων. Μία αύξηση τους κατά 1% θα μειώσει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά περίπου 0,005.

Η εκπαίδευση, αντιθέτως, επηρεάζει θετικά και στατιστικά σημαντικά την ανάπτυξη. Μία αύξηση κατά 1% του ποσοστού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα αυξήσει δικαιολογημένα το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 0,021, διότι θα αυξηθεί η παραγωγικότητα των ατόμων εξαιτίας της βελτίωσης του μορφωτικού τους επιπέδου. Ο συντελεστής που εκφράζει την ανταγωνιστικότητα μίας οικονομίας είναι αρνητικός, όπως δικαιολογημένα είχε προβλεφθεί, καθώς, όσο αυξάνονται οι εισαγωγές μίας χώρας σε σχέση με τις εξαγωγές της, τόσο λιγότερο ανταγωνιστική γίνεται, μειώνοντας έτσι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Αντίθετα, στατιστικά σημαντικός με θετικό πρόσημο προέκυψε ο συντελεστής της μερικής απασχόλησης σε σχέση με τη συνολική. Πιο συγκεκριμένα, όσο αυξάνεται το ποσοστό της μερικής απασχόλησης, σε σχέση με την συνολική απασχόληση κατά 1%, τόσο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μειώνεται κατά 0,008, γιατί παράγεται λιγότερο προϊόν σε σχέση με το αν είχαμε θέσεις πλήρους απασχόλησης. Ωστόσο, το πρόσημο δεν είναι το προβλεπόμενο, γεγονός που ίσως οφείλεται στην παράλειψη κάποιων *instrumental variables* μεταξύ της ανεξάρτητης μεταβλητής (FLEXIBILITY) και της εξαρτημένης μεταβλητής (LGDP/CAPITA)⁷. Τέλος, η επίπτωση της φορολογίας είναι αρνητική και

⁷ Μία τέτοια μεταβλητή θα μπορούσε να είναι το επίδομα ανεργίας. Τα υψηλά επίδομα ανεργίας αποτελούν αποθαρρυντικό παράγοντα για τα άτομα να βρουν εργασία, ειδικά όταν πρόκειται για μερική απασχόληση (επειδή προσφέρει μειωμένο μισθό), αυξάνοντας έτσι την ανεργία και μειώνοντας

στατιστικά σημαντική. Επομένως, αν αυξηθεί το ποσοστό του φόρου εισοδήματος κατά 1%, θα μειωθεί το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 0,016 , διότι μειώνεται το εισόδημα των ατόμων, άρα μειώνεται η αποταμίευση και κατά συνέπεια η επένδυση και το ΑΕΠ.

```
Fixed-effects (within) regression          Number of obs   =      281
Group variable: COUNTRY_n                 Number of groups =       20

R-sq:  within = 0.5594                    Obs per group:  min =        9
      between = 0.1424                      avg =       14.1
      overall = 0.0102                      max =       19

corr(u_i, Xb) = -0.8721                    F(7,254)        =      46.08
                                          Prob > F         =      0.0000
```

UNEMPLOYMENT	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ABS_LMINIMUM_WAGE	-5.782805	2.004404	-2.89	0.004	-9.730173	-1.835438
POPULATION	-2.301054	.3426348	-6.72	0.000	-2.975821	-1.626287
GOVERN_EXPEND	.2403069	.0456888	5.26	0.000	.1503298	.330284
EDUCATION	-.0804619	.0522868	-1.54	0.125	-.1834327	.0225089
COMPETITIVENESS	-.0317176	.0516943	-0.61	0.540	-.1335217	.0700865
FLEXIBILITY	.9277942	.1303359	7.12	0.000	.6711176	1.184471
TAX	.0239948	.2208409	0.11	0.914	-.4109177	.4589072
_cons	-5.587985	2.730305	-2.05	0.042	-10.96491	-.2110656
sigma_u	8.3029999					
sigma_e	2.0192036					
rho	.94416117	(fraction of variance due to u_i)				

F test that all u_i=0: F(19, 254) = 34.71 Prob > F = 0.0000

Πίνακας 11 : Παλινδρόμηση για την απασχόληση/ανεργία

Τα αποτελέσματα για την επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση φαίνονται στον Πίνακα 9 (model2) και στον Πίνακα 11. Όπως είναι εύκολο να διακρίνει κανείς, η παλινδρόμηση εμφάνισε ένα R^2 ίσο με 0,5594 που σημαίνει ότι το 55,94% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής UNEMPLOYMENT εξηγείται από τις διακυμάνσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών POPULATION, GOVERN_EXPEND, EDUCATION, COMPETITIVENESS, FLEXIBILITY και TAX. Τα εκτιμώμενα αποτελέσματα δείχνουν αρνητική σχέση κατώτατου μισθού και ποσοστού ανεργίας και είναι στατιστικά σημαντικά. Εάν αυξηθεί κατά 1% ο κατώτατος μισθός, θα μειωθεί η ανεργία κατά 5,783. Το αποτέλεσμα αυτό είναι συνεπές με την παραδοχή της νεοκλασικής θεωρίας (περίπτωση μονοψωνίου) και με αρκετά άρθρα, όπως το ιδιαίτερα διαδεδομένο άρθρο των Card and Krueger (1994) ή το άρθρο των Addison et al (2009),

το ΑΕΠ. Η ανάλυση αυτή, ωστόσο, ξεπερνά τα πλαίσια αυτής της εργασίας και ίσως πραγματοποιηθεί σε κάποια μελλοντική έρευνα.

τα οποία εντόπισαν θετική σχέση κατώτατου μισθού και απασχόλησης. Η μη αρνητική επίπτωση στην εργασία ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι οι εργοδότες με μία αύξηση του κατώτατου μισθού αποφασίζουν να μη μειώσουν την απασχόληση, αλλά να ελαττώσουν τα benefits και τα bonus ή την εκπαίδευση των εργαζόμενων.

Ο συντελεστής του πληθυσμού είναι αρνητικός και στατιστικά σημαντικός. Εάν υπάρξει ποσοστιαία αύξηση του πληθυσμού κατά 1%, το ποσοστό ανεργίας θα μειωθεί κατά περίπου 2,301%. Το αποτέλεσμα αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι, όσο αυξάνεται ο πληθυσμός η κοινωνία γίνεται πιο ευέλικτη με αποτέλεσμα να δημιουργούνται περισσότερες θέσεις εργασίας και να μειώνεται η ανεργία. Επίσης στατιστικά σημαντικός, αλλά θετικός είναι ο συντελεστής των δημοσίων δαπανών. Μία αύξηση 1% του ποσοστού των δημοσίων δαπανών θα αυξήσει το ποσοστό ανεργίας κατά περίπου 0,24%, πράγμα που είναι λογικό στην περίπτωση που τα έξοδα των δημοσίων δαπανών επιβαρύνουν τις επιχειρήσεις και τους εργοδότες, αλλά και στην περίπτωση που χρηματοδοτούνται μέσα από δανεισμό, διότι μειώνουν το ΑΕΠ και την απασχόληση.

Αναμενόμενο ήταν και το αρνητικό πρόσημο της εκπαίδευσης, εφόσον αυτή αυξάνει την απασχόληση των ειδικευμένων εργαζόμενων, αλλά το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικά σημαντικό. Επίσης αρνητική προέκυψε η σχέση ανταγωνιστικότητας μίας οικονομίας και ανεργίας. Το πρόσημο δεν αιτιολογεί τη σχέση, διότι όσο μειώνεται η ανταγωνιστικότητα μίας οικονομίας, τόσο αυξάνεται η ανεργία. Ωστόσο, το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

Αντίθετα, θετική και στατιστικά σημαντική είναι η σχέση μερικής απασχόλησης (σε σχέση με τη συνολική απασχόληση) και ανεργίας. Που σημαίνει ότι, όσο αυξάνεται η μερική απασχόληση σε σχέση με τη συνολική απασχόληση (άρα όσο πιο ευέλικτη γίνεται η αγορά εργασίας), τόσο περισσότερο τα άτομα αποθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά στην αγορά εργασίας, αυξάνοντας έτσι την ανεργία. Ειδικότερα, αν αυξηθεί κατά 1% η μερική απασχόληση σε σχέση με τη συνολική απασχόληση, το ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί κατά περίπου 0,928%. Αξίζει να τονίσουμε ότι και σε αυτήν την περίπτωση το θετικό πρόσημο ίσως οφείλεται στην παράλειψη κάποιων instrumental variables που υπάρχουν μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής (UNEMPLOYMENT) και της ανεξάρτητης μεταβλητής (FLEXIBILITY)⁷. Ολοκληρώνοντας, και η φορολογία στο εισόδημα έχει θετική επίδραση στην ανεργία, η οποία οφείλεται στην αποθάρρυνση των ατόμων να βρουν εργασία. Αλλά η επίδραση αυτή δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Random-effects GLS regression
Group variable: COUNTRY_n

Number of obs = 142
Number of groups = 20

R-sq: within = 0.0763
between = 0.7424
overall = 0.5994

Obs per group: min = 1
avg = 7.1
max = 13

Wald chi2(7) = 66.45
Prob > chi2 = 0.0000

corr(u_i, X) = 0 (assumed)

POVERTY_RATE	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
ABS_LMINIMUM_WAGE	-.0592109	.0180934	-3.27	0.001	-.0946733	-.0237485
POPULATION	.0006812	.0022015	0.31	0.757	-.0036338	.0049961
GOVERN_EXPEND	-.0007125	.0002844	-2.51	0.012	-.0012698	-.0001551
EDUCATION	.0010598	.0002887	3.67	0.000	.000494	.0016255
COMPETITIVENESS	-.0018572	.0002917	-6.37	0.000	-.0024289	-.0012854
FLEXIBILITY	.0001073	.0005629	0.19	0.849	-.0009961	.0012106
TAX	-.0010249	.001524	-0.67	0.501	-.0040119	.0019622
_cons	.2240496	.017872	12.54	0.000	.1890211	.2590782
sigma_u	.01565384					
sigma_e	.01107028					
rho	.66661279	(fraction of variance due to u_i)				

Πίνακας 12: Παλινδρόμηση για τη φτώχεια/αναδιανομή εισοδήματος

Στον Πίνακα 9 (model3) και στον Πίνακα 12 διακρίνεται η σχέση κατώτατου μισθού και φτώχειας/αναδιανομής φτώχειας. Η κατεύθυνση της επίδρασης του κατώτατου μισθού είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική. Πιο συγκεκριμένα, αν αυξηθεί κατά 1% ο κατώτατος μισθός, το ποσοστό φτώχειας θα μειωθεί κατά 0,059, γιατί στην ουσία, η αύξηση του κατώτατου μισθού σημαίνει και αύξηση των εισοδημάτων των φτωχών, άρα καταπολέμηση της φτώχειας. Όπως ορθά προβλέψαμε θετική, αλλά μη στατιστικά σημαντική είναι η σχέση πληθυσμού και φτώχειας, καθώς όσο ο πληθυσμός μίας χώρας αυξάνεται, το ποσοστό φτώχειας διογκώνεται.

Στατιστικά σημαντικό και αρνητικό είναι το πρόσημο για τον συντελεστή των κυβερνητικών δαπανών, διότι η ύπαρξη τους ωφελεί τους οικονομικά ασθενέστερους. Μία αύξηση 1% του ποσοστού των δαπανών της κυβέρνησης, θα ελαττώσει το ποσοστό φτώχειας κατά ένα πολύ μικρό ποσοστό (0,0007%). Επίσης στατιστικά σημαντικός, αλλά με αντίθετο πρόσημο είναι ο συντελεστής της εκπαίδευσης. Εάν αυξηθεί κατά 1% το ποσοστό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το ποσοστό φτώχειας θα αυξηθεί κατά περίπου 0,001%. Στην συγκεκριμένη περίπτωση το πρόσημο δεν είναι το προβλεπόμενο, ωστόσο η θετική αυτή σχέση μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι, τα άτομα όσο περισσότερο επιθυμούν να βελτιώνουν το μορφωτικό τους επίπεδο, τόσο περισσότερο απέχουν από

την αγορά εργασίας, αυξάνοντας τα ποσοστά ανεργίας και κατ' επέκταση και της φτώχειας.

Επιπρόσθετα, παρατηρείται αρνητική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των εισαγωγών μίας οικονομίας (σε σχέση με τις εξαγωγές της) και της φτώχειας. Δηλαδή, όσο αυξάνεται το ποσοστό εισαγωγών μίας χώρας σε σχέση με τις εξαγωγές της (άρα όσο λιγότερο ανταγωνιστική γίνεται μία χώρα) κατά 1%, τόσο μειώνεται το ποσοστό φτώχειας κατά περίπου 0,002%. Το αποτέλεσμα αυτό δεν είναι εφικτό να ερμηνευτεί και πιθανότατα οφείλεται, όπως προηγουμένως, σε παραλειπόμενες instrumental variables μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής (POVERTY_RATE) και της ανεξάρτητης μεταβλητής (COMPETITIVENESS).

Αντίθετα, η αύξηση της μερικής απασχόλησης (σε σχέση με τη συνολική απασχόληση) δεν αποτελεί θετικό παράγοντα για την εξάλειψη ή μείωση της φτώχειας, γεγονός που όπως προαναφέρθηκε, ίσως οφείλεται σε αποθαρρυντικούς παράγοντες για τη μερική απασχόληση των ατόμων⁷. Ωστόσο το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικά σημαντικό. Τέλος, ο συντελεστής του φόρου εισοδήματος έχει το αναμενόμενο πρόσημο (αρνητικό), αν και δεν βγήκε στατιστικά σημαντικός. Η αρνητική σχέση είναι λογική αν θεωρήσουμε ότι το ύψος του φόρου εισοδήματος είναι αναλογικό με το ύψος του εισοδήματος. Αυτό σημαίνει ότι οι ευκατάστατοι θα πληρώνουν παραπάνω φόρο σε σχέση με τους λιγότερο εύπορους. Άρα ο φόρος θεωρείται ως ένα είδος αναδιανεμητικού μέτρου που βοηθά σε ένα βαθμό στην καταπολέμηση της φτώχειας.

4.4. Σύγκριση των αποτελεσμάτων με τη διεθνή βιβλιογραφία

Κλείνοντας το κεφάλαιο 4, πραγματοποιείται μία προσπάθεια για σύγκριση μεταξύ των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την εμπειρική έρευνα αυτού του κεφαλαίου και των αποτελεσμάτων της διεθνής βιβλιογραφίας. Υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές, οι οποίες ήταν αναμενόμενες, αν σκεφτεί κανείς ότι ο κατώτατος μισθός είναι ένα θέμα που έχει διχάσει την διεθνή βιβλιογραφία στο παρελθόν και συνεχίζει να αποτελεί αμφιλεγόμενο αντικείμενο στις συζητήσεις και αναφορές των οικονομολόγων σε μικρότερο όμως βαθμό τα τελευταία έτη.

Το πρώτο σκέλος που αφορά την επίπτωση του κατώτατου μισθού στην ανάπτυξη είναι περιορισμένο από άποψη διεθνούς βιβλιογραφίας και δεν έχει οριστεί ακόμα κάποια κατεύθυνση επίδρασης που να υπερτερεί. Ωστόσο, η παρούσα εμπειρική έρευνα απέδειξε θετική σχέση κατώτατου μισθού και ανάπτυξης. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με κάποια άρθρα, όπως των Cahuc και Michel (1996), Askenazy (2003) κα, ενώ έρχονται σε αντίθεση με άλλα, όπως αυτά των Alesina και Rodrik (1994) και Golberg (1960). Ωστόσο, δε λείπουν και οι έρευνες που κρατάνε μία ουδέτερη στάση, όπως για παράδειγμα η ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα έρευνα του Altman (1998), η οποία υποστηρίζει πως μία οικονομία οδηγείται σε ανάπτυξη, είτε έχει υψηλό κατώτατο μισθό, είτε όχι.

Στο δεύτερο σκέλος που αφορά την κατεύθυνση της επίδρασης του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, τα πράγματα είναι πλέον πιο ξεκάθαρα. Οι τελευταίες, σύγχρονες μελέτες, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τη νεοκλασική προσέγγιση, αποδεικνύουν πως ο κατώτατος μισθός δεν επηρεάζει την απασχόληση. Τέτοιες έρευνες είναι για παράδειγμα των Katz και Krueger (1992), Stewart (2004), Gavroglou (2013) κα. Επιπρόσθετα, υπάρχει και μία πληθώρα μελετών η οποία υποστηρίζει πως όχι μόνο δεν αυξάνεται η ανεργία λόγω αύξησης του κατώτατου μισθού, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις μειώνεται. Παραδείγματα τέτοιων άρθρων είναι αυτά των Card και Krueger (1994) και Addison et al (2009). Στην τελευταία αυτή κατηγορία ανήκει και η παρούσα εργασία, καθώς τα αποτελέσματα δείχνουν αρνητική σχέση κατώτατου μισθού και ανεργίας.

Τελευταίο σκέλος της εμπειρικής ανάλυσης είναι η επιρροή του κατώτατου μισθού στη φτώχεια και στην αναδιανομή εισοδήματος μεταξύ των πλούσιων και των φτωχών. Στην περίπτωση αυτή, η πλειοψηφία των άρθρων, όπως αυτά των Burkhauser και Sabia (2004) και (2007), Sabia και Burkhauser (2010), Campolieti et al (2012), Sabia (2014) κα κρίνει αρνητικά τον κατώτατο μισθό, καθώς υποστηρίζει πως δεν καταπολεμά τη φτώχεια και κατά συνέπεια δεν αποτελεί ένα αποτελεσματικό αναδιανεμητικό μέτρο. Ωστόσο, η παρούσα έρευνα αντιτίθεται στην παραπάνω άποψη αποδεικνύοντας πως ο κατώτατος μισθός είναι αποτελεσματικό αναδιανεμητικό εργαλείο, καθώς είναι σε θέση να μειώσει το ποσοστό φτώχειας. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι πρωτοφανή, διότι έχουν προκύψει και σε άλλες ιδιαίτερα διαδεδομένες και πολυσυζητημένες μελέτες, όπως αυτή του Dube (2014), του Mincy (1990), του Freeman (1996).

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα μελέτη επιχείρησε με θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση να εξετάσει την επίδραση του κατώτατου μισθού στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη. Οι επιπτώσεις του κατώτατου μισθού στην ανάπτυξη, απασχόληση και φτώχεια διχάζουν για πολλές δεκαετίες τους οικονομολόγους. Για το λόγο αυτό, η εργασία αυτή επιδίωξε να προσδιορίσει την κατεύθυνση της επίδρασης, σε μία προσπάθεια αποσαφήνισης της αμφιλεγόμενης επιρροής του κατώτατου μισθού.

Τα κυριότερα τρία συμπεράσματα που οφείλονται κατά ένα μεγαλύτερο ποσοστό στην εμπειρική έρευνα, που αφορούσε 49 χώρες ΟΟΣΑ για τη χρονική περίοδο 1976-2016 και πραγματοποιήθηκε χρησιμοποιώντας fixed effects και random effects μεθόδους, και κατά ένα μικρότερο ποσοστό στην βιβλιογραφική επισκόπηση είναι τα εξής:

- 1) Ο κατώτατος μισθός επιδρά στατιστικά σημαντικά και θετικά στην ανάπτυξη μίας οικονομίας. Το αποτέλεσμα αυτό ίσως ενισχύει κατά ένα μικρό βαθμό την αρκετά περιορισμένη σε μέγεθος βιβλιογραφία για τη σχέση κατώτατου μισθού και μεγέθυνσης.
- 2) Η σχέση κατώτατου μισθού και απασχόλησης αποδείχθηκε στατιστικά σημαντική και θετική, σε αντίθεση με την παραδοσιακή νεοκλασική προσέγγιση. Ωστόσο, το αποτέλεσμα αυτό συνάδει με αρκετές πιο πρόσφατες μελέτες.
- 3) Αρνητική και στατιστικά σημαντική αποδείχθηκε η επίδραση του κατώτατου μισθού στη φτώχεια. Το αποτέλεσμα αυτό καθιστά τον κατώτατο μισθό αποτελεσματικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχειας και την αναδιανομή του εισοδήματος.

Κλείνοντας, υπάρχει η δυνατότητα βελτίωσης των αποτελεσμάτων, καθώς είναι πιθανό να μην είναι τα βέλτιστα. Μία επόμενη, ενδεχομένως, έρευνα θα ήταν απαραίτητη όσον αφορά και τα τρία σκέλη της εμπειρικής έρευνας αυτής. Στην περίπτωση της απασχόλησης, θα ήταν ίσως χρήσιμος ο διαχωρισμός και η μελέτη της ειδικής κατηγορίας των νέων και της ανεργίας των νέων. Στην περίπτωση της φτώχειας, θα ήταν αναγκαίο να επανεξεταστεί η σχέση διότι παρόλο που δεν έρχεται σε αντίθεση με το σύνολο των άρθρων, δε συμφωνεί με την πλειοψηφία αυτών. Ενώ, τέλος, για τη σχέση

ανάπτυξης και κατώτατου μισθού, οποιαδήποτε επιπλέον μελέτη θα ήταν χρήσιμη, καθώς όπως έχει ήδη αναφερθεί η υπάρχουσα βιβλιογραφία είναι περιορισμένη και το θέμα αυτό χρήζει περαιτέρω έρευνας.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ:

Addison J.T., Blackburn M.L. (1999), “Minimum Wages and Poverty”, *Industrial and Labor Relations Review*, 52(3), p.p. 393-409.

Addison J.T., Blackburn M.L., Cotti C.D. (2009), “Do Minimum Wages Raise Employment? Evidence from the U.S. Retail-Trade Sector”, *Labor Economics*, 16, p.p. 397-408.

Alesina A., Rodrik D. (1994), “Distributive Politics and Economic Growth”, *Quarterly Journal of Economics*, 109(2), p.p. 465-490.

Altman M. (1998), “A High-Wage Path to Economic Growth and Development”, *Challenge: the Magazine of Economic Affairs*, 41(1), p.p. 91-104.

Amadeo K. (2017), “What Is Economic Growth?: How It's Measured and What Are the Causes”, *The Balance*.

Askenazy P. (2003), “Minimum wage, exports and growth”, *European Economic Review*, 47, p.p. 147-164.

Bird K., Manning C. (2008), “Minimum Wages and Poverty in a Developing Country: Simulations from Indonesia’s Household Survey”, *World Development*, 36(5), p.p. 916-933.

Brown C., Gilroy C., Kohen A. (1982), “The Effect of the Minimum Wage on Employment and Unemployment”, *Journal of Economic Literature*, 20(2), p.p. 487–528.

Brown C., Gilroy C., Kohen A. (1983), "Time-Series Evidence of the Effect of the Minimum Wage on Youth Employment and Unemployment", *The Journal of Human Resources*, 18(1), p.p. 3-31.

Burkhauser R.V., Finegan T.A. (1989), "The Minimum Wage and the Poor: The End of a Relationship", *Journal of Policy Analysis and Management*, 8(1), p.p. 53-71.

Burkhauser R.V., Sabia J.J. (2004), "Why Raising the Minimum Wage Is a Poor Way to Help the Working Poor: An Analysis of Senators Kerry and Kennedy's Minimum Wage Proposal", *Employment Policies Institute*, p.p. 1-10.

Burkhauser R.V., Sabia J.J. (2007), "The Effectiveness of Minimum-Wage Increases in Reducing Poverty: Past, Present and Future", *Contemporary Economic Policy*, 25(2), p.p. 262-281.

Cahuc P., Michel P. (1996), "Minimum Wage Unemployment and Growth", *European Economic Review*, 40, p.p. 1463-1482.

Campolieti M., Gunderson M. and Lee B. (2012), "The (Non) Impact of Minimum Wages on Poverty: Regression and Simulation Evidence for Canada", *Journal of Labor Resources*, 33, p.p. 287-302.

Card, D., Krueger, A.B. (1994), "Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast Food Industry in New Jersey and Pennsylvania", *American Economic Review*, 84(4), p.p. 772-93.

Colberg M.R. (1960), "Minimum Wage Effects on Florida's Economic Development", *The Journal of Law & Economics*, 3, p.p. 106-117.

Dickens R., Machin S., Manning A. (1999). "The Effects of Minimum Wages on Employment: Theory and Evidence from Britain", *Journal of Labor Economics* 17(1), p.p. 1-22.

Dolado J., Kramarz F., Machin S., Manning A., Margolis D., Teulings C. (1996), "The Economic Impact of Minimum Wages in Europe", *Economic Policy*, October, p.p. 319-370.

Dube A. (2014), "Minimum Wages and the Distribution of Family Incomes", IZA Institute of Labor Economics, p.p. 1-68.

Dugger A., "What Is Economic Growth and Development? - Definition, Theories & Indicators", 19(4), <https://study.com/academy/lesson/what-is-economic-growth-and-development-definition-theories-indicators.html>

Fanti L., Gori L. (2011), "On economic growth and minimum wages", *J Econ*, 103, p.p. 59-82.

Fitoussi J.P. (1994), "Wage Distribution and Unemployment: The French Experience", *The American Economic Review*, 84(2), p.p. 59-64.

Freeman R.B. (1996), "The Minimum Wage as a Redistributive Tool", *The Economic Journal*, 106(435), p.p. 639-649.

Garnero A., "Overview of Minimum Wage Policy: Theory, Policy Objectives and Evidence", *Employment, Labour and Social Affairs* :OECD, p.p. 1-23, http://ibs.org.pl/app/uploads/2016/05/Garnero_MW-Policy-Overview_May-242016.pdf

Garnero A., Kampelmann S., Rycx F. (2014), "Minimum Wage Systems and Earnings Inequalities: Does Institutional Diversity Matter?", IZA Discussion Paper No 8419, p.p. 2-32.

Gavroglou P.S. (2013), "The Minimum Wage in Greece and the World: Empirical Data, Policies, Choices", *National Institute of Labour and Human Resources (NILHR)*, 7, p.p. 1-52.

Hamberg D. (1949), "Minimum Wages and the Level of Employment", *Southern Economic Journal*, 15(3), p.p. 321-336.

International Institute of Social Studies, “Indices of Social Development: Defining Social Development”, <http://www.indsocdev.org/defining-social-development.html>

Irmen A., Wigger B. (2006), “National Minimum Wages, Capital Mobility and Global Economic Growth”, *Economics Letters*, 90(2), p.p. 285-289.

Kampelmann S., Garnero A., Rycx F. (2013), “Minimum wages in Europe: does the diversity of systems lead to a diversity of outcomes?”, European Trade Union Institute, Report 128, p.p. 3-113.

Karamanis K., Naxakis C. (2014), “Minimum Wage and Unemployment in Greek Labour Market: A Descriptive Analysis”, *International Journal of Human Resource Studies*, 4(4), p.p. 36-47.

Katz L.F., Krueger A.B. (1992), “The Effect of the Minimum Wage on the Fast-Food Industry”, *Industrial and Labor Relations Review*, 46(1), p.p. 6-21.

Leffler K.B. (1978), “Minimum Wages, Welfare, and Wealth Transfers to the Poor”, *The Journal of Law and Economics*, 21(2), p.p. 345-358.

Lester R.A. (1960), “Employment Effects of Minimum Wages”, *Industrial and Labor Relations Review*, 13(2), p.p. 254-264.

Macedo R. (1981), “Minimum Wages and Income Distribution in Brazil”, *Luso-Brazilian Review*, 18(1), p.p. 59-76.

Machin S., Manning A. (1996), “Employment and the Introduction of a Minimum Wage in Britain”, *The Economic Journal*, 106(432), p.p. 667-676.

MaCurdy T. (2015), “How Effective Is the Minimum Wage at Supporting the Poor? ”, *Journal of Political Economy*, 123(2), p.p. 497-545.

Mascella A., Teja S., Thompson B.S. (2009), “Minimum Wage Increases as an Anti-Poverty Policy in Ontario”, *Canadian Public Policy*, 35(3), p.p. 373-379.

Meckl J. (2004), “Accumulation of Technological Knowledge, Wage Differentials, and Unemployment”, *Journal of macroeconomics*, 26, p.p. 65-82.

Midgley J. (2013), “Social Development: Theory and Practice”, Sage, p.p. 2-19.

Mincy R.B. (1990), “Raising the Minimum Wage: Effects on Family Poverty”, *Monthly Labor Review*, 113(7), p.p. 18-25.

Neumark D., Wascher W. (1992), “Employment Effects of Minimum and Subminimum Effects: Panel Data on State Minimum Wage Laws”, *Industrial and Labor Relations Review*, 46(1), p.p. 55-81.

Neumark D., Wascher W. (2000), “Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania: Comment”, *The American Economic Review*, 90(5), p.p. 1362-96.

Neumark D., Wascher W. (2002), “Do Minimum Wages Fight Poverty?”, *Economic Inquiry*, 40(3), p.p. 315-333.

Neumark D., Schweitzer M., Wascher W. (2005), “The Effects of Minimum Wages on the Distribution of Family Incomes: A Nonparametric Analysis”, *The Journal of Human Resources*, 40(4), p.p. 867-894.

OECD

Ropponen O. (2011), “Reconciling the evidence of Card and Krueger (1994) and Neumark and Wascher (2000)”, *Journal of Applied Econometrics*, 26 (6), p.p. 1051–1057.

Sabia J.J. (2014), “Minimum Wages: An Antiquated and Ineffective Antipoverty Tool”, *Journal of Policy Analysis and Management*, p.p. 1028-1036.

Sabia J.J. (2015), “Minimum Wages and Gross Domestic Product”, *Contemporary Economic Policy*, 33(4), p.p. 587-605.

Sabia J.J. (2015), “Do minimum wages stimulate productivity and growth?”, *IZA World of Labor*, 221, p.p. 1-10.

Sabia J.J., Burkhauser R.V. (2010), “Minimum Wages and Poverty: Will a \$9.50 Federal Minimum Wage Really Help the Working Poor?”, *Southern Economic Journal*, 76(3). p.p. 592-623.

Schulten T. (2014), “Minimum Wage Regimes in Europe ... and What Germany Can Learn from Them”, *Friedrich- Ebert-Stiftung* ,p.p. 1-16.

Shearer R.A. (1961), “The Concept of Economic Growth”, *Kyklos : international review for social sciences*, 14(4), p.p. 497-532.

Stewart M.B. (2004), “The Employment Effects of The National Minimum Wage”, *The Economic Journal*, p.p. 110-116.

Tamilnadu Social Development Report (2000), p.p. 8-14.

UNRISD Research Agenda (2010–2014), “Social Development in an Uncertain World”, p.p. 1-16.

Wellington A.J. (1991), “Effects of the Minimum Wage on the Employment Status of Youths: An Update”, *The Journal of Human Resources*, 26(1), p.p. 27-46.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:

Περιλαμβάνει το Hausman test που μου υπέδειξε την fixed effect μεθοδολογία σαν την πιο κατάλληλη μέθοδο για τις παλινδρομήσεις που αφορούσαν τον κατώτατο μισθό και την ανάπτυξη και τον κατώτατο μισθό και την απασχόληση και την random effect μεθοδολογία ως την πιο κατάλληλη για την περιγραφή της σχέσης κατώτατου μισθού-φτώχειας/αναδιανομής φτώχειας.

Hausman Test για τη σχέση κατώτατου μισθού-ανάπτυξης:

```
. xtreg LGDPCAPITA KAITZ_INDEX POPULATION GOVERN_EXPEND EDUCATION COMPETITIVENESS FLEXIBILITY TAX, fe
Fixed-effects (within) regression      Number of obs   =       302
Group variable: COUNTRY_n              Number of groups =        20

R-sq:  within = 0.7626                  Obs per group:  min =         9
      between = 0.1017                    avg =          15.1
      overall  = 0.2025                    max =          19

                                          F(7,275)       =      126.22
corr(u_i, Xb) = -0.5175                  Prob > F        =      0.0000
```

LGDP	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
KAITZ_INDEX	.38972	.1001432	3.89	0.000	.1925754	.5868646
POPULATION	-.0077311	.0084548	-0.91	0.361	-.0243754	.0089131
GOVERN_EXPEND	-.0052938	.0010733	-4.93	0.000	-.0074068	-.0031808
EDUCATION	.021285	.0010655	19.98	0.000	.0191874	.0233825
COMPETITIVENESS	-.0004562	.0012595	-0.36	0.717	-.0029356	.0020232
FLEXIBILITY	-.0075149	.0028105	-2.67	0.008	-.0130477	-.0019821
TAX	-.015813	.0050518	-3.13	0.002	-.0257582	-.0058678
_cons	4.158311	.0670726	62.00	0.000	4.02627	4.290352
sigma_u	.20644881					
sigma_e	.0517747					
rho	.94082743	(fraction of variance due to u_i)				

```
F test that all u_i=0:      F(19, 275) =      50.20          Prob > F = 0.0000
```

```
. estimates store fix4
```

```
. xtreg LGDPCAPITA KAITZ_INDEX POPULATION GOVERN_EXPEND EDUCATION COMPETITIVENESS FLEXIBILITY TAX, re
```

```
Random-effects GLS regression      Number of obs   =       302
Group variable: COUNTRY_n          Number of groups =        20

R-sq:  within = 0.7539              Obs per group:  min =         9
      between = 0.2893                avg =          15.1
      overall  = 0.3839                max =          19

                                          Wald chi2(7)    =      781.01
corr(u_i, X) = 0 (assumed)         Prob > chi2     =      0.0000
```

LGDP	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
KAITZ_INDEX	.4786813	.1020037	4.69	0.000	.2787578	.6786048
POPULATION	.0041178	.0084819	0.49	0.627	-.0125065	.020742
GOVERN_EXPEND	-.0039039	.0010381	-3.76	0.000	-.0059386	-.0018692
EDUCATION	.0184147	.0010076	18.28	0.000	.0164399	.0203895
COMPETITIVENESS	.0016343	.0010982	1.49	0.137	-.0005182	.0037867
FLEXIBILITY	-.0018508	.002278	-0.81	0.417	-.0063157	.002614
TAX	-.0131755	.004763	-2.77	0.006	-.0225109	-.0038402
_cons	3.97069	.0680199	58.38	0.000	3.837373	4.104007
sigma_u	.10539618					
sigma_e	.0517747					
rho	.80559686	(fraction of variance due to u_i)				

```
. estimates store rand4
```

```
. hausman fix4 rand4
```

	Coefficients		(b-B) Difference	sqrt(diag(V_b-V_B)) S.E.
	(b) fix4	(B) rand4		
KAITZ_INDEX	.38972	.4786813	-.0889613	.
POPULATION	-.0077311	.0041178	-.0118489	.
GOVERN_EXPEND	-.0052938	-.0039039	-.0013899	.0002725
EDUCATION	.021285	.0184147	.0028703	.0003465
COMPETITIVENS	-.0004562	.0016343	-.0020904	.0006166
FLEXIBILITY	-.0075149	-.0018508	-.0056641	.0016461
TAX	-.015813	-.0131755	-.0026375	.0016837

```
b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg
```

```
Test: Ho: difference in coefficients not systematic
```

```
chi2(7) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
         =      51.09
Prob>chi2 =      0.0000
(V_b-V_B is not positive definite)
```

Hausman Test για τη σχέση κατώτατου μισθού-απασχόλησης/ανεργίας:

```
. xtreg UNEMPLOYMENT ABS_LMINIMUM_WAGE POPULATION GOVERN_EXPEND EDUCATION COMPETITIVENESS FLEXIBILITY TAX, fe

Fixed-effects (within) regression              Number of obs   =       281
Group variable: COUNTRY_n                    Number of groups =        20

R-sq:  within = 0.5594                      Obs per group:  min =         9
        between = 0.1424                    avg =          14.1
        overall = 0.0102                    max =          19

                                                F(7,254)        =       46.08
corr(u_i, Xb) = -0.8721                    Prob > F         =       0.0000
```

UNEMPLOYMENT	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ABS_LMINIMUM_WAGE	-5.782805	2.004404	-2.89	0.004	-9.730173	-1.835438
POPULATION	-2.301054	.3426348	-6.72	0.000	-2.975821	-1.626287
GOVERN_EXPEND	.2403069	.0456888	5.26	0.000	.1503298	.330284
EDUCATION	-.0804619	.0522868	-1.54	0.125	-.1834327	.0225089
COMPETITIVENESS	-.0317176	.0516943	-0.61	0.540	-.1335217	.0700865
FLEXIBILITY	.9277942	.1303359	7.12	0.000	.6711176	1.184471
TAX	.0239948	.2208409	0.11	0.914	-.4109177	.4589072
_cons	-5.587985	2.730305	-2.05	0.042	-10.96491	-2.2110656
sigma_u	8.3029999					
sigma_e	2.0192036					
rho	.94416117	(fraction of variance due to u_i)				

F test that all u_i=0: F(19, 254) = 34.71 Prob > F = 0.0000

. estimates store fix7

```
. xtreg UNEMPLOYMENT ABS_LMINIMUM_WAGE POPULATION GOVERN_EXPEND EDUCATION COMPETITIVENESS FLEXIBILITY TAX, re
```

```
Random-effects GLS regression              Number of obs   =       281
Group variable: COUNTRY_n                    Number of groups =        20

R-sq:  within = 0.5223                      Obs per group:  min =         9
        between = 0.0329                    avg =          14.1
        overall = 0.1368                    max =          19

                                                Wald chi2(7)    =       253.95
corr(u_i, X) = 0 (assumed)                Prob > chi2     =       0.0000
```

UNEMPLOYMENT	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
ABS_LMINIMUM_WAGE	-8.571963	1.814455	-4.72	0.000	-12.12823	-5.015696
POPULATION	-2.607792	.3289669	-7.93	0.000	-3.252555	-1.963029
GOVERN_EXPEND	.3067776	.0408125	7.52	0.000	.2267866	.3867686
EDUCATION	.0138128	.0430142	0.32	0.748	-.0704935	.098119
COMPETITIVENESS	.0257355	.0400107	0.64	0.520	-.0526841	.1041551
FLEXIBILITY	.3449316	.0860753	4.01	0.000	.1762271	.5136362
TAX	-.0893673	.1903081	-0.47	0.639	-.4623643	.2836296
_cons	-2.604512	2.368656	-1.10	0.272	-7.246992	2.037968
sigma_u	2.9586412					
sigma_e	2.0192036					
rho	.68223322	(fraction of variance due to u_i)				

. estimates store rand7

. hausman fix7 rand7

	Coefficients				sqrt(diag(V_b-V_B)) S.E.
	(b) fix7	(B) rand7	(b-B) Difference		
ABS_LMINIM-E	-5.782805	-8.571963	2.789158	.8516963	
POPULATION	-2.301054	-2.607792	.306738	.0958089	
GOVERN_EXP-D	.2403069	.3067776	-.0664708	.0205379	
EDUCATION	-.0804619	.0138128	-.0942746	.0297268	
COMPETITIV-S	-.0317176	.0257355	-.0574531	.0327329	
FLEXIBILITY	.9277942	.3449316	.5828626	.0978697	
TAX	.0239948	-.0893673	.1133621	.1120426	

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(7) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
= 27.67
Prob>chi2 = 0.0003
(V_b-V_B is not positive definite)

Hausman Test για τη σχέση κατώτατου μισθού-φτώχειας/αναδιανομή φτώχειας:

```
. xtreg POVERTY_RATE ABS_LMINIMUM_WAGE POPULATION GOVERN_EXPEND EDUCATION COMPETITIVENESS FLEXIBILITY TAX, fe

Fixed-effects (within) regression                Number of obs   =       142
Group variable: COUNTRY_n                       Number of groups =        20

R-sq:  within = 0.1217                          Obs per group:  min =         1
        between = 0.2058                          avg =           7.1
        overall = 0.3398                          max =          13

                                                F(7,115)        =       2.28
corr(u_i, Xb) = -0.1737                          Prob > F        =     0.0331
```

POVERTY_RATE	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ABS_LMINIMUM_WAGE	-.0175933	.0260911	-0.67	0.501	-.0692749	.0340882
POPULATION	.0022292	.0025968	0.86	0.392	-.0029145	.0073729
GOVERN_EXPEND	-.0006992	.0003496	-2.00	0.048	-.0013917	-6.77e-06
EDUCATION	-.0000503	.0004787	-0.11	0.916	-.0009984	.0008978
COMPETITIVENESS	-.0013267	.0005904	-2.25	0.027	-.0024961	-.0001573
FLEXIBILITY	.0025357	.0012794	1.98	0.050	1.42e-06	.0050701
TAX	-.0011627	.0021863	-0.53	0.596	-.0054933	.003168
_cons	.1741125	.0359161	4.85	0.000	.1029696	.2452554
sigma_u	.03396019					
sigma_e	.01107028					
rho	.90394523	(fraction of variance due to u_i)				

F test that all u_i=0: F(19, 115) = 15.85 Prob > F = 0.0000

```
. estimates store fix9
```

```
. xtreg POVERTY_RATE ABS_LMINIMUM_WAGE POPULATION GOVERN_EXPEND EDUCATION COMPETITIVENESS FLEXIBILITY TAX, re

Random-effects GLS regression                Number of obs   =       142
Group variable: COUNTRY_n                       Number of groups =        20

R-sq:  within = 0.0763                          Obs per group:  min =         1
        between = 0.7424                          avg =           7.1
        overall = 0.5994                          max =          13

                                                Wald chi2(7)    =     66.45
corr(u_i, X) = 0 (assumed)                      Prob > chi2     =     0.0000
```

POVERTY_RATE	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
ABS_LMINIMUM_WAGE	-.0592109	.0180934	-3.27	0.001	-.0946733	-.0237485
POPULATION	.0006812	.0022015	0.31	0.757	-.0036338	.0049961
GOVERN_EXPEND	-.0007125	.0002844	-2.51	0.012	-.0012698	-.0001551
EDUCATION	.0010598	.0002887	3.67	0.000	.000494	.0016255
COMPETITIVENESS	-.0018572	.0002917	-6.37	0.000	-.0024289	-.0012854
FLEXIBILITY	.0001073	.0005629	0.19	0.849	-.0009961	.0012106
TAX	-.0010249	.001524	-0.67	0.501	-.0040119	.0019622
_cons	.2240496	.017872	12.54	0.000	.1890211	.2590782
sigma_u	.01565384					
sigma_e	.01107028					
rho	.66661279	(fraction of variance due to u_i)				

```
. estimates store rand9
```

```
. hausman fix9 rand9
```

	Coefficients			
	(b) fix9	(B) rand9	(b-B) Difference	sqrt(diag(V_b-V_B)) S.E.
ABS_LMINIM~E	-.0175933	-.0592109	.0416175	.0187983
POPULATION	.0022292	.0006812	.001548	.0013771
GOVERN_EXP~D	-.0006992	-.0007125	.0000132	.0002033
EDUCATION	-.0000503	.0010598	-.0011101	.0003818
COMPETITIV~S	-.0013267	-.0018572	.0005305	.0005132
FLEXIBILITY	.0025357	.0001073	.0024285	.0011489
TAX	-.0011627	-.0010249	-.0001378	.0015676

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(7) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
= 1.65
Prob>chi2 = 0.9765
(V_b-V_B is not positive definite)